

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEMLEMSBLAD FOR
HISTORISK FORENING
FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN

NR 35
DEC.
2003

EGEBÆKKEN

Lokalhistorie

i dette nummer fra:
Espergærde, Mørdrup,
Skotterup, Øerne og Reerstrup

Strandvangsgaarden (nuværende adresse Gylfesvej 3), bygget i 1890, er her tegnet medens der endnu var avlsbygninger på stedet. Læs videre på side 25 om hvorledes denne gård havde sammenhæng med senere udenrigsminister John Christmas Møller, hvis store indsats under besættelsen er beskrevet i en artikel på side 15.

Set på afstand

af Holger Dahl

Besættelsestiden er langt fra glemt. Det har vi set i dette efterår, der har stået i 60 års tegnet for efteråret 1943. Ved officielle arrangementer, i medierne, på biblioteker og i foreninger - alle steder har verdenskrigens udvikling, danskernes brud med besættelsesmagten og den vellykkede redningsaktion af jøder - været temaer, som blev behandlet af både unge og gamle.

Egebækkens besættelsestids-nummer har måttet genoptrykkes, og vi har haft den glæde, at andre har kunnet benytte bladets artikler. Især er Christian Sørensens beretning fra Snekkersten et kildemateriale, som vi fremover kan forvente at genfinde i bøger m.v. Til denne beretning knytter der sig den pudsighed, at en Skotteruppige, Ketty Dalgaard, fra sin far, Aksel Hansen, havde fået en anden opfattelse af en del af hændelsesforløbet på havnen, hvorfor begivenheden tages op igen i dette nummer - denne gang set fra Ketty Dalgaard og families side.

Blandt alt, hvad der således er sagt og skrevet, har undertegnede savnet omtale af en person, hvis indsats var uvurderlig for udviklingen i Danmark. Det drejer sig om John Christmans Møller, der oven i købet havde tilknytning til Espergærde. Derfor skal der berettes om ham i dette nummer af Egebækken.

Desuden bringes en lille historie om to svenske sømænd, der gik i land - også en historie fra besættelsestiden. Dermed mener vi at have dækket denne periode ganske indgående - og der er da også i dette nummer blevet plads til andre historier, bl.a. et mini-tema om husmands- og parcelliststeder.

Dramatiske oktoberdage i Skotterup

af Kjeld Damgaard

Denne artikel er baseret på interviews med hhv. Ketty Dalgaard (f. 1930), Vibeke Thorsted (f. 1927) og Ole V. Hansen (f. 1930). De førstnævnte er begge døtre af fisker Aksel Hansen i Skotterup. Ole er deres fætter og søn af Aksels bror, Viggo Hansen, der også boede i Skotterup. I interviewet deltog desuden Christian Sørensen samt Ketty Dalgaards mand, Erik Dalgaard.

Kroejer Thomsen i bekneb

Ketty Dalgaard og Vibeke Thorsted boede i oktober 1943 hjemme hos forældrene på Strandvejen nr. 77. De var store piger på hhv. knapt 14 og 16 år. Begivenhederne starter den 2. oktober kl. ca. 22.30, da Kettys og Vibekes fader, fisker Aksel Hansen, som sædvanlig gik ned til vandet for at se på havet og vejret m.v. Det var et fast ritual før sengetid, men da der var indført spærretid, skulle han være indendøre kl. 23.00.

Nede på stranden mødte han kroejer H.C. Thomsen fra Snekkersten Kro, der

desperat forsøgte at få kontakt med en stor kutter, der skulle transportere en stor gruppe jøder til Sverige. Thomsen var i tidnød, da han ikke turde være ude efter spærretiden, og Aksel Hansen

Aksel Hansen (1901-86) er her fotograferet under besættelsen. Han var yngste søn af fisker Børge Hansen, og boede på Strandvejen nr 77 i Skotterup.

tilbød derfor at tage sig af gruppen, som på dette tidspunkt er skjult oppe i Egebæksvang.

26 jøder indkvarteres

Thomsen skyndte sig derpå at hente gruppen i skoven og kom tilbage med en flok på 26 jøder i alle aldre. Aksel Hansen, der var alene hjemme sammen med de to døtre, tog hele flokken med hjem. Her blev de indkvarteret overalt i hele huset. Også i sidehuset som ellers kun blev anvendt om sommeren, blev der placeret en lille gruppe. Hele huset blev i øvrigt ekstra mørkelagt, således at absolut intet lys slap ud. Den lokale læge, Jørgen Gersfelt kom til stede og gav de mindste noget beroligende, men flere af de voksne jøder var meget oprevne og medtaget af en lang aften i uvished.

Under indkvarteringen, hvor også døtrenes senge blev anvendt – gentog en ung pige, der fik plads på loftet, igen og igen: "Hvis tyskerne kommer, så husk jeg er din søster!" Hun håbede vel på at kunne redde sig på den måde, selvom det jo var tvivlsomt om det var lykkedes. Hun blev lagt i samme seng med en person, der blev omtalt som persisk fyrste, men som Aksel Hansen tørt bemærkede: "Det fik han ikke noget ud af, for hun var alt for bange!"

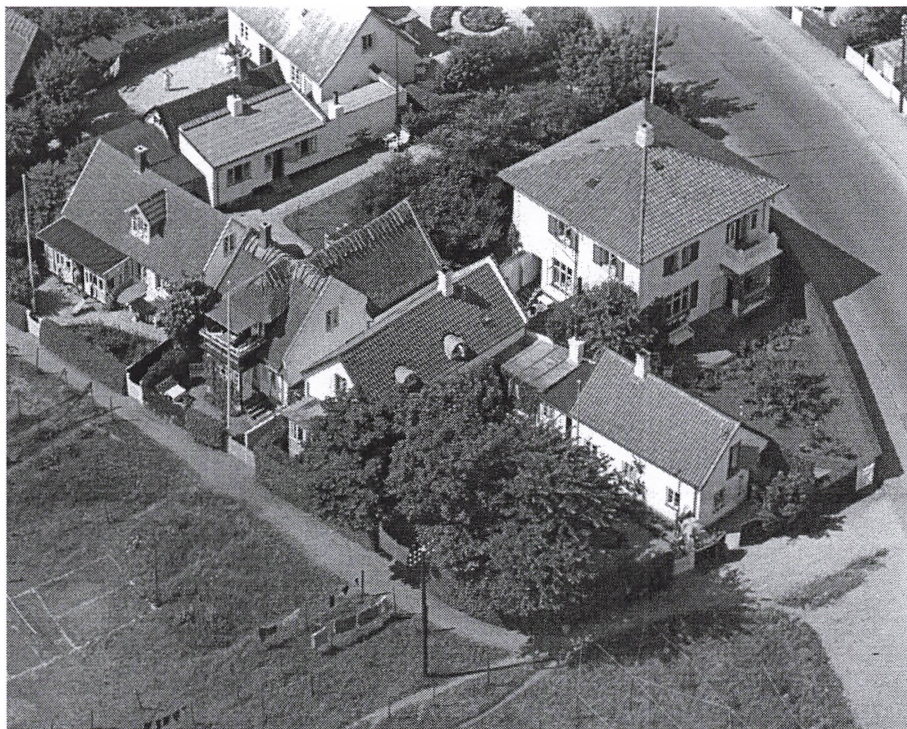
10 minutter efter ankom Gestapo
Straks herefter forsøgte Aksel Hansen at få kontakt med den store kutter, der vistnok tilhørte Hans Erhardt Jensen

Fisker Viggo Hansen (1892-1955) var storebror til Aksel Hansen, og boede på Strandvejen 79 i Skotterup. Fotoet er optaget under besættelsen.

(købmand på Nørrevej), og som til daglig anvendtes som stenfisker. Og endelig ved 3-4 tiden om natten lykkedes det, men problemet var, at der var for lidt vand ud for Aksel Hansens hus i Skotterup, så den måtte lægge ind lidt længere mod syd, ud for Villadsens villa (Strandvejen nr. 85). Her var bådebroen også længere, hvilket betød, at den strækning, Aksel Hansen og hjælpere skulle ro mellem broen og kutteren var noget kortere.

I løbet af en times tid fik Aksel Hansen, der havde fået hjælp af familien, så

Dette luftfoto viser den del af Skotterup, hvor flere af begivenhederne i oktober 1943 fandt sted. Thora og Aksel Hansens hus (Strandvejen 77) ses yderst til venstre, medens Marie og Viggo Hansens hus ses delvist øverst i billedet.
 (Sylvest Jensen Luftfoto fra 1938)

indskibet de 26 jøder og præcis kl. 05.00 satte kutteren kurs mod Sverige. Hele udskibningen blev i øvrigt dækket af lokale modstandsfolk, der lå gemt rundt i haverne i Skotterup. Det opdagede Ole Hansen, da han løb hjem efter at kutteren var sejlet. Og at det måske kunne have været blevet alvor ses af det forhold, at 10 minutter efter at kutteren var sejlet, så ankom Gestapo fra Helsingør. De fandt imidlertid intet,

Jørgen Gersfelt var kørt, alle var gået hjem og kutteren var uden for synsvidde. Ole V. Hansen husker hvorledes de måtte skynde sig at slukke lyset, og holde på hunden for at den ikke skulle begynde at gø, medens Gestapo undersøgte haverne i området.

Det hører med til historien, at alle jøderne kom sikkert til Sverige. I øvrigt

Den tredje af brødrene Hansen, hed Georg (1894-1981). Han boede sammen med sin hustru Johanne på Parallelvej 21 i Snekkersten.

var det ikke kun danske jøder, der dengang blev transporteret over Øresund. Også adskillige jøder, der var flygtet fra Tyskland i 30'erne, var med i de grupper som blev transporteret over. Men det er vigtigt at understrege, at der ikke på nogen måde blev skelnet mellem danske og udenlandske flygtninge. Som oftest anede man ikke hvem der blev transporteret eller hvor de kom fra. I det hele gjaldt det, at jo mindre man vidste om hinanden, desto bedre var det.

Snekkersten Havn i centrum

Som berettet i Egebækken nr. 34 af Christian Sørensen, var der i dagene herefter en voldsom trafik af både fra Snekkersten Havn. Herfra blev adskillige grupper af jøder transporteret til Sverige, lige indtil tyskerne arresterede næsten alle fiskerne. Ifølge Christian Sørensens beretning var Jonas Børgesen den sidste, der sejlede, og da han kom tilbage – også som den sidste – kunne han se, at de andres både lå fortøjet

helt forkert. Han skyndte sig derfor at vende sin båd og sejlede straks ud af havnen igen. Han sejlede derpå til Sletten Havn, nærmede sig forsigtigt, men så ingen tyskere og gik i land. Han kendte – p.g.a. tunfiskeriet – prins Axel, og tog derfor til Sorgenfri, hvor han det næste års tid – "under jorden" - arbejdede som gartner.

Imidlertid, fortæller Ketty og Vibeke, så var Jonas Børgesen ikke den sidste der kom i havn. Der skete nemlig det, at Aksel Hansens bror Georg og fætter Vilhelm, begge havde været i Sverige to gange med flygtninge. Selvom Aksel ikke var glad ved situationen tilbød han at overtage båden, "Delfinen" (H 51) og transportere den sidste gruppe over. Netop som han skulle sejle, råbte broderen Georg, at Gestapo var på vej. Han råbte til Aksel "Løb!" og mente at Aksel skulle lade båden løbe ud af havnen. Aksel misforstod imidlertid situationen og sprang op på kajen fordi han troede at han skulle løbe selv. Georg fik dirigeret ham tilbage i båden og så gik det stærkt med at komme af sted. Han var således alene på turen og da det efterhånden blæste op turde han ikke gå ind i Raa Havn, men sejlede i stedet til Helsingborgs havn, hvor han lagde til ved en fiskehandler, som han kendte. Her modtog de svenske myndigheder beredvilligt flygtningene – hvorefter Aksel Hansen sejlede tilbage mod Danmark.

Billedet viser fiskerbådene langs nordre mole i Snekkersten Havn. Selvom dette billede er taget en del år efter besættelsen, ses flere af de kuttere som var involveret i jødetransporterne. Forrest ses H1436, som tilhørte fisker Anders Andersen, Snekkersten. Den næste i rækken, H51, hed „Delfinen“ og ejedes af fisker Aksel Hansen, Skotterup. Den tredje båd, H1203, hed „Haabet“ og ejedes af fisker Knud Johannesen, Snekkersten. Lidt længere henne i rækken skimtes H57, „Hilbert“, som tilhørte fiskehandler Jakob Johansen. (Foto i Chr. Sørensens samling)

Forsigtighed ved tilbagekomsten

Da han kom tilbage til Snekkersten Havn var han naturligvis klar over, at Gestapo havde været der, og sejlede meget forsigtigt ind i havnen, hvor den eneste der imidlertid modtog ham, var en kystbetjent, der beredvilligt tilbød at fortøje hans båd – og i øvrigt anbefalede ham at komme væk i en fart.

Imidlertid var nu Aksel Hansens hustru, Thora, vendt hjem fra en konfirmation i København, og da hun tidligere på

dagen havde hørt, at de øvrige fiskere var blevet sendt til Horserød, så turde hun ikke blive hjemme. Endnu vidste hun jo ikke hvad der var hændt hendes mand, og hun var naturligvis ikke meget for at være hjemme, såfremt der kom tyskere for at søge efter hendes mand. Hun tog derfor døtrene under armen og gik til en veninde, der boede lidt nord for havnen i nr. 118. Her overnattede de så – uvidende om at Aksel var kommet hjem – og fundet huset tomt. Næste morgen fandt Aksel

Vagn Olav Bartholdy Møller (1883-1949) var sognepræst ved Egebæksvang kirke fra 1930 til sin død i 1949. Han var gift med Anna f. Theil (1884-1944)

imidlertid familien – ikke helt tilfreds med at være blevet forladt. Imidlertid fandt familien hurtigt ud af, at det nok var bedst hvis han forlod Skotterup for en tid – men efter få dage i Søllerød kom han hjem igen – og der skete da heller ikke yderligere i sagen.

Bartholdy Møller i bekneb

Præsten i Egebæksvang, Vagn Bartholdy Møller kom imidlertid også i bekneb. Han havde i dagene herefter fået samlet en større gruppe jøder, der ikke havde penge til at betale for sejladserne til Sverige. Han forhørte sig nu blandt fiskerne hvem der kunne tænke sig at sejle dem over, men de fleste af fiskerne betakkede sig. Flere af dem var lige blevet løsladt fra Horserød og skulle ikke nyde noget lige med det samme.

Men hos Ole Hansens forældre Marie og Viggo Hansen (nuv. Strandvejen 79)

boede den 49-årige fisker, Jens Thagesen. Mange regnede ham for lidt af en særting, men han havde mange rigtigt gode egenskaber- og hovedet fejlede ingenting. Han interesserede sig egentlig ikke for politik, derimod var han især glad for dyr og børn – men i det hele taget havde han et "stort hjerte". Det var jo nok det sidste, der fik ham til at tilbyde sin assistance med præstens jøder. Han havde allerede deltaget i en af de første ture sammen med med den 55-årige Gudmand Wellendorph, men det havde åbenbart ikke afskrækket ham.

Jens Thagesens enestående indsats

Resultatet var i alle fald, at Jens Thagesen lånte en stor bundgarnsbåd af Vilhelm Hansen, sejlede hen til Bartholdy Møllers sommerhus syd for Store Strand i Espergærde og samlede gruppen af jøder op. Med i båden som hjælper fik Jens Thagesen barber Einar Plough. Imidlertid var Plough uvant med at ro – og især uvant med at ro så stor en båd, så resultatet var, at Jens Thagesen måtte ro hele vejen til svensk farvand, hvor de heldigvis blev mødt af en svensk patruljebåd, der tog jøderne ombord. Men så skulle båden jo ros hele vejen tilbage – også af Jens Thagesen. Han klarede det, men hans hænder var fuldstændigt blodige og ødelagte, da han kom hjem.

For denne indsats forlangte og modtog Jens Thagesen ingen penge

Fisker Jens Thagesen (f. 1894) er malt af Marie Popp, der dengang boede i Snekkersten. (Maleri i Privateje)

overhovedet. Men efter krigen modtog han dog fra Frihedsfonden et mindre beløb som påskønnelse for sin indsats.

Den engelske flyver

Det var i øvrigt ikke den eneste gang samme Jens Thagesen gjorde en indsats. I sommeren 1942 havde der en nat været en del overflyvning, og måske en af maskinerne var blevet skudt ned eller havde måttet nødlande. Det fik man aldrig rigtigt opklaret, fortæller Ole V. Hansen. Den engelske pilot eller flyver reddede sig imidlertid i land i en gummibåd. Jens Thagesen boede på det tidspunkt i et skur i haven, og fulgte ivrigt med i hvad der foregik på stranden og

på havet. Han hører så, at denne gummibåd lægger til, og får da også fat i englænderen. Uden tøven tager han manden med op i skoven, hvor de kunne gå mere uset og fik ham straks installeret på en gård i Rørtang, sandsynligvis hos Peter Mortensen på Hasselgaard.

Politiet kom kort efter til stede for at se efter gummibåden – men Jens Thagesens hurtige indsats havde fjernet alle spor – og politiet måtte køre med uforrettet sag. Senere, da overfarten til Sverige var blevet arrangeret – måske via Harry Henriksens kajakrute fra Helsingør – så var det også Jens Thagesen, der sørgede for at englænderen kom helskindet frem til stranden, hvorfra overførslen skulle ske.

Flere flygtninge

Sidst i oktober 1943 overværede familien Hansen endnu en transport fra deres bådebro på stranden. En ung kystbetjent havde observeret at Thorvald "Bedstefar" Petersen og Peter "Bisse" Børgesen lå med en båd med en jødisk familie ved badebroen ud for Strandvejen nr. 77. Det førte til en diskussion på badebroen mellem kystbetjenten og de to fiskere, som han beordrede til at stoppe og vende

Thora og Aksel Hansen fotograferet i 1980 sammen med deres hund, Luna.

tilbage til broen. Det førte til at Ole V. Hansens fader, Viggo Hansen, gik ned for at se hvad der skete. Han spurgte nu kystbetjenten om han havde ringet til stationen om episoden, og da betjenten svarede bekræftende, så råbte Viggo til Thorvald og Peter at de skulle se at komme af sted – så skal jeg nok holde betjenten tilbage. Betjenten truede nu med at skyde, og da båden endnu lå på skudafstand, vidste de to fiskere ikke rigtigt om de skulle ro eller komme tilbage. Problemet var også, at det var måneklart, så de var ikke skjult af mørket.

Omtrent samtidig kom også Aksel Hansen og datteren Ketty til stede samt Viggos søn, Ole. I det samme sagde manden i båden, henvendt til kystbetjenten – "Jeg er politifuldmægtig Smith – og dette er min familie". Smith boede på "Bassebo" i Snekkersten – og da hustruen var jøde, følte familien at de var nødt til at flygte til Sverige. Kystbetjenten nægtede imidlertid fortsat at lade båden sejle, men da Aksel Hansen straks efter så en overbetjent på cykel på Strandvejen, fik han stoppet ham. Aksel Hansen sagde til overbetjenten: "En af dine unge fløse står dernede og vil ikke lade båden sejle. Kan du se at få det ordnet." Overbetjenten greb straks ind, og irrettede den unge betjent som så tillod at båden sejlede.

Mod nye tider

Efter disse begivenhedsfulde uger, blev der mere roligt. Det hele blev mere professionelt, især var det kroeger H. C. Thomsen, læge Jørgen Gersfelt og politibetjent Laust Sørensen, som havde været organisatorerne i denne første tid, men nu voksede en stadig større modstandsbevægelse frem – og den tog nu andre metoder i brug, bl.a. med faste ruter mellem Danmark og Sverige.

Henrik A. Bengtsen

(1949-2003)

Det er med stor sorg, at vi kort før redaktionens slutning modtog budskabet om Henrik A. Bengtsens alt for tidlige død.

Henrik var dybt engageret i lokale forhold, i sin yngre dage bl.a. en mange-årig og skattet medarbejder ved Espergærde Ungdomsskole. Senere lagde han sin store arbejdsindsats i Frederiksborg Amts Historiske Selskab, hvis formand han var frem til sin død.

Blandt Henrik A. Bengtsens mange udgivelser står hans beskrivelser af besættelsestiden i Helsingør-området og i Nordsjælland som en af hans hjørnestene. En anden hjørnesten, som lå Henrik stærkt på sinde var hans beskrivelse af den tidlige beat- og pigtrådmusik i Frederiksborg Amt - en bog, der udkom så sent som i 2002.

Henrik vil blive savnet som den vidende lokalhistoriker han var.
Æret være Henriks minde!

Søren Fisker

(1939-2003)

Indenfor samme døgn kom også det triste budskab om Søren Fiskers død.

Søren var dybt interesseret i lokalhistorie, og var manden bag adskillige rundhåndede donationer til divrese kulturelle og historiske tiltag.

Ikke mindst hans indsats for bevarelse af Klarergaarden i Helsingør, fortjener at huskes.

Også Historisk Forening for Espergærde og Omegn fik glæde af Sørenes interesse for historien på Sydvestkysten, hvor han tidligere har boet. Bl.a. var han i en periode valgt som suppleant til bestyrelsen.

Æret være Sørenes minde!

To svenske sømænd gik i land...

af Eigil Christensen (død 1971)

En mørk septemberaften 1943 kom Gunnar ind i forretningen, (Gunnar var en illegal forbindelse, jeg havde en del at gøre med på den tid). I hælene på ham kom to unge mænd, det var et par kæmper at se på, høje bredskuldrede fyre med nogle søstøvler på af en størrelse, jeg aldrig har set lignende.

Gunnar fortalte, at det var et par svenske sømænd, der i en robåd var taget herover for at give os et nap med at sejle flygtninge til Sverige.; det var på det tidspunkt, da jøderne blev forfulgt af tyskerne. De to svenskere var gået i land lidt nord for Snekkersten og var gået hen ad vejen for at "sondere terrænet", men da de kom tilbage, hvor båden skulle ligge, var den væk – tyvstjålet (for resten meget almindeligt på de tider). Svenskerne var nu selv i den situation, hvor de trængte til hjælp. Tilfældigvis kom Gunnar forbi og gav sig i snak med svenskerne og blev sat ind i situationen. Han tog så svenskerne med sig og bad mig sørge for resten. Nå, jeg kiggede lidt op og ned ad fyrene, mest op, og tog dem så hjem

og indlogerede dem hos min mor. Mor boede sådan lidt væk fra Strandvejen, så dér var de bedre gemt for nysgerrige blikke. Det var ikke første gang, at mor havde fremmede boende, så mor var "med på holdet" med det samme.

Der gik et par dage, og der havde stadig ikke vist sig nogen lejlighed til en Sverigestur. Svenskerne var jo nødvendigvis spærret inde om dagen, kun aftenen turde vi gå en tur ned ad Strandvejen, hvor de kastede længselsfulde blikke mod den oplyste svenskekyst. Der var folk nok, der skulle over, men vanskeligheden lå jo i at skaffe en båd, der kunne blive derovre.

Så en aften ved 23-tiden ringede telefonen, om jeg ville komme op på Stokholmsvejen med det samme. Jeg tog straks min cykel og spurtede af sted. – I et bagværrelse bag købmandsforretningen sad seks jøder, 2 kvinder og 4 mænd. Uhyggelige så de ud, de så nærmest ud som de var på sammenbruddets rand, snavsede og trætte, angsten mærkedes i hver af deres bevægelser, der havde ikke været i seng i flere døgn. Det sidste døgn havde de tilbragt i en skov ved Niva, men alle

Cykelhandler Eigil Christensen, der har skrevet denne artikel i 1950 i et skoleblad fra Espergærde Skole. Han havde cykelhandel ved havnen og var formand for EIF fra 1935 til 1962.

forsøg på at komme over Sundet var glippet. Jeg forklarede, at jeg havde folk til at ro, og jeg havde på det tidspunkt også fået løfte om båd, men den lå i Helsingør og kunne først hentes næste dag. Resultatet blev, at jøderne skulle blive i købmandens bagrum og se at få lidt søvn, og så måtte vi se tiden lidt an til næste dag. Jeg kørte derefter hjem og i seng.

Kl. 1 kimedede telefonen igen, jeg skulle komme øjeblikkelig med de svenske sømænd, for nu var der kommet en båd hjem, den havde været i Sverige en gang samme aften, men vind og strøm havde været så hård, at mændene ikke

selv kunne klare en tur til – og så ville de overlade os båden. Strømmen havde endda været så hård, at de havde været nødt til at gå i land helt inde ved Helsingør.

Jeg kom i tøjet og fik med megen møje og besvær vækket svenskerne. De troede nemlig at det var tyskerne, der bankede, og derfor ville de ikke lukke op. Først da jeg havde vækket mor, fik jeg fat i dem. Efter at de var kommet i tøjet, gik turen til Stokholmsvej, og her gjorde vi os klar til en travetur til Helsingør.

Men først måtte vi se at finde noget andet fodtøj til svenskerne; deres store tunge træskostøvler rungede som et helt kompagni soldater, hver gang de satte foden til jorden. Hele købmandens lager af kludesko kom frem, men der var ingen, der var store nok. Til sidst måtte vi tage de to største par og sprætte dem op i hælen og binde dem på fødderne af de to svenske gutter.

Det har sikkert været et kosteligt syn at se denne karavane drage af sted – der var efterhånden blevet et større antal. Først de seks jøder, så de to mænd, der havde fulgt dem fra Nivaa, de to mænd, der skulle vise vej til båden, de to svenske sømænd og til slut min ven "Malle" og jeg selv. Svenskerne havde fået hver en lille kurv med ost og æg, som de skulle have med hjem. De vogtede disse ting

omhyggeligt. Det var komisk at se disse to kæmper i flækkede kludesko og med en kurv i den ene hånd og et par kæmpemæssige støvler i den anden, men det var dog først bagefter, at man tænkte på det komiske.

Så startede turen. Den gik "bag om" - på Strandvejen skulle vi selvfølgelig ikke have noget af at komme mere end højst nødvendigt - igennem Egebæksvang til udfor Ørenæs. Her drejede vi op i skoven for også at komme bag om Snekkersten. Bælgmørkt var det, ikke andet end den svage stribe strimmel mellem træerne, hvor vejen skulle gå. Mændene fra første bådetur førte an, de havde været på turen en gang før. Jeg bemærkede til den ene, at vi vist skulle holde mere til højre, men nej, det var den rigtige vej, sagde han, bare et lille stykke til, så kom vi til en lysning, og så var vi der. Vi gik lidt igen, der kom ingen lysning, vi travede stadig videre. Det havde lige regnet, af og til pjaskede vi igennem en vandpyt. Ingen sagde noget, bare videre. Til sidst standsedes vi af et jernbanelid!! "Mener du stadig, at vi er på rette vej", spurgte jeg. Næh, nu var han da klar over, at vi var gået galt, og han anede ikke, hvor vi var. "Så kan jeg sige dig det, vi står ved Flynderupledet!"

Så bad han mig føre truppen videre. Det var ingen let sag i det mørke, men nu vidste jeg da hvor vi var. Turen gik derefter videre igennem "Tyvekrogen", forbi den store sten, og ved et rent

tilfælde - jeg aner ikke den dag i dag hvordan - gjorde jeg holdt præcis uden for lågen til Skovvejen i Skotterup, det sted, hvor vi skulle ud. Resten af turen bag om Snekkersten var ingen sag, og dog, da vi kom til Rønnebæralléen, fik den danske politivagt fært af, at der var noget på færde, men da var vi allerede sluppet forbi.

KL. 04.10 gik holdet i båden, det sidste svenskerne sagde til mig, var: „Får vi nu lov til at tage vore støvler på?“. Kludeskoene står måske på stranden endnu. Da vi gik hjemad, gik politiet endnu og søgte med lommelygter i hækkene langs vejen.

Kommentarer til artiklen

Eigil Christensens moder boede dengang på Strandvangsvej 6. Købmanden på Stokholmsvej var købmand N.K. Pedersen, Stokholmsvej 23. Den i artiklen gode ven ved navn „Malle“ var murermester Emanuel Mathiasen, medens „Gunnar“ er identisk med bådebygger og træskærer Gunnar Christensen, Tikøbvej.

Tak for hjælpen med identifikationen m.v. til: Fini Pode Pedersen, Ib Christensen, Hjalte Nattestad, Ulla Sørensen og Bjørn Andersen. /KD

De danskes stemme

Christmas Møller var ildsjælen bag besættelsestidens danske landsmandsskab og den brede tilslutning modstandsbevægelsen fik.

af Holger Dahl

Hans fornavne var John Guido Leo, hvoraf han kun benyttede John. Han blev født i 1894 som søn af vekselerer H. C. Møller, og navnet Christmas stammede fra en af moderens aner - en irsk koffardikaptajn. Moderen døde, da CM var 9 år, hvorefter Faderen giftede sig med hendes kusine. Familien boede i Bredgade; men tilbragte somrene i deres store hvide villa Strandvejen 390, i 70'erne kendt som Eden club. - CM og hans bror skulle hurtigt vaskes og klæde om til middagsbordet, når de kom fra sejlbåden i Espergærde havn. Nåede de det ikke, måtte de gå til pigerne i køkkenet. Det var skam et hjem med manerer; men man havde ingen stor omgangskreds. En enkelt legeskammerat kom i huset, og det var Ole Bjørn Kraft.

Det politiske liv

CM's første ideal var I. C. Christensen; men på grund af forsvarssagen meldte han sig ind i Akademisk Skyttekorps og

den sønderjyske forening Heimdal. I 1916 var han med til at stifte Konservativ Ungdom, i 1920 kom han i folketinget, og i 1922 blev han cand. jur. Med dannelsen af Det konservative Folkeparti i 1916 markerede man et ønske om at distancere sig fra arven fra Højre og udvikle et bredt borgerligt mellemstandsparti med nær tilknytning

til institutionerne kongemagt, kirke og folkestyre. Om CM var „rigtig“ konservativ, fremgår kun af den tilslutning eller mangel herpå, som hans politik fik. Desuden afgang han om end i sidste øjeblik selv sin stemme ved at melde sig ud, til trods for at han hele to gange var valgt til partiets leder.

Han havde fra starten et ønske om at ruske op i det træge parti, og han nærrede en grundfæstet mistillid til storkapitalen, især storbankerne, en opfattelse han, som vekselerersøn, formentlig har fået ved bankkrakkene i 1908-09.- Som nyt folketingsmedlem gik han straks i diskussion med den radikale Ove Rode, der ikke mente, at venstre-regeringen kunne føre rigtig demokratisk politik støttet af de konservative. Det radikale venstre havde en klar interesse i at fastholde billedet af Det konservative Folkeparti som reaktionært og udemokratisk, og det irriterede CM, der i øvrigt udtalte, at havde det ikke været for forsvarsspørgsmålet, kunne han lige så godt være blevet radikal.

I 1932 blev CM formand for partiet, og han brændte for at vise den ny demokratisk konservatisme, der ikke ønskede klasseforskel, men nok personforskel. Han var frustreret over partiets ringe indflydelse og bekymret over forsvarrets tilstand. - Det konservative Folkeparti prioriterede jo forsvarspolitikken højt, og holdt øje med Tysklands oprustning. CM advarede

mod deltagelse i OL i Berlin i 1936, og fra 1937 forsøgte de konservative desperat at få regeringen til at øge beredskabet. Man sendte breve til officerer, der dog viste meget ringe forståelse for sagen. CM skrev bl. a.: „...jeg er såmænd slet ikke sikker på, at hvis skæbnen ville blive lige så blid, som den var i 1914-18, så vil man engang fortælle, at det var alt det skyts, Alsing Andersen stillede op og alle de jagere, han anskaffede og alle de små torpedobåde, han byggede, som grundlag af 1937- ordningen, der var skyld i, at vi blev holdt udenfor krigen. Og jeg har ingen interesse i, at mit parti skal have den meget letkøbte mulighed for at slå sig for brystet og fremsætte et forsvarsforslag, som man meget godt ved, ikke kan have nogen interesse nu, fordi det, det nu gælder om, det er, hvad vi kan gøre i Danmark i de første 6, måske 3, ja, måske 2 måneder frem i tiden.“

De indenrigs-politiske spørgsmål havde des-værre så stor vægt, at der var for få ressourcer til sikkerheds-politik, et ord der endnu ikke var opfundet.- Man var optaget af et nyt Grundlovs-forslag, der af-skaffede Landstinget og nedsatte valgretsaldere. CM gik ind for det, hvilket isolerede ham i partiet. Forslaget blev vedtaget af rigsdagen; men det faldt ved folkeafstemningen d. 24 maj 1939,- hvor kun 44,46% af de valgberettigede havde stemt ja, 0,54% for lidt.- CM reagerede ved at

nedlægge sine formandsposter og sit medlemskab af udenrigspolitisk nævn.

De nordiske lande var kort forinden blevet tilbudt ikke-angrebstraktater af Tyskland, og SR-regeringen mente, at det kunne man ikke afvise, selvom de andre nordiske lande ville sige nej. CM skrev til udenrigsminister P. Munch, at Danmark måtte være på linie med Norge og Sverige og være strengt neutral overfor Tyskland, der jo var hovedmagten i den ene af de to modstående magtgrupper i Europa.- Ved afstemningen blev tilbudet om ikke-angrbspagt vedtaget, og de konservative stemte ikke. CM var vred og bitter, og d. 3. juni gik han af som partiformand. CM's mål, at gøre Det konservative Folkeparti til et alternativ til Socialdemokratiet, lykkedes ikke; men med sin holdning til forsvar og nation kunne han selvfølgelig ikke trække sig ud af politik. Han vidste blot ikke, hvor han skulle han gå hen. - Den 1. september ved udbruddet af 2. verdenskrig er det givet, at han fortrød, at han var gået af. Aldrig havde der været større brug for partiet til at presse regeringen til de fornødne forsvarsforanstaltninger. - Den nye partiformand, Fibiger, forstod sagen, og spurgte om CM var villig til igen at lede rigsdagsgruppen; men CM troede ikke på massiv opbakning i partiet. Man lavede en hemmelig afstemning, hvor CM fik 11 mod 10, og på dette grundlag ville han ikke arbejde.

Besættelse.

Da Sovjet d. 30. november 1939 angreb Finland, overvejede den danske regering, hvordan en neutralitetserklæring skulle udformes. CM skrev til udenrigsminister Munch, for at få at vide om en sådan erklæring ville udelukke dansk støtte til Finland. Han havde før bøjet sig for partidisciplinen; men nu stod han frem med krav om at landet fulgte en fællesnordisk kurs. – Da statsminister Stauning i sin nytårstale d. 1. januar 1940 med rene ord sagde, at Danmark manglede både vilje og evne til at forsvare sig i tilfælde af angreb, var CM den eneste politiker, der gjorde noget konkret. Han rejste d. 3. januar til Stockholm, for at orientere sig om nordiske samarbejdsmuligheder, og kunne konstatere, at Danmark var sikkerhedspolitisk isoleret. Begrebet Norden eksisterede ikke mere. – Han aflagde rapport til rigsdagsgruppen, og mente, at der burde sendes en særlig redegørelse til officererne; men han mødte modstand, idet hans initiativer blev opfattet som utilbørlig indblanding. Man var i gang med at forhandle landbrugseksport til England.

Så kom dagen, hvor landet blev taget på sengen, tirsdag den 9. april. Da CM om morgenen hørte om kapitulationsbeslutningen, søgte han at få den omgjort, og han tryglede "bare en halv time mere". Og bagefter udbrød han grædende: "Folkets sjæl er knust." – Senere på dagen udvidede

Som dreng elskede John Christmas Møller at lege på Espergærde Havn, og den hvide matrosdragt var ikke altid helt hvid, når han kom hjem. Her ses han dog midt i billedet medens tøjet endnu var hvidt og rent. (Foto ca 1906.)

Stauning SR regeringen med 3 Venstre og 3 Konservative ministre, hvoraf den ene var CM. Hans grundholdning var, at der burde have været kæmpet den 9. april; men han afviste tanken om et opgør, så længe besættelsen varede, og som medlem af samlingsministeriet forsøgte han en linie, der lå mellem hans ønske om modstand og den totale indordning. Han ville have klare grænser for besættelsesmagts rettigheder, da han fandt, at regeringens politik gik ud på bare at være til rådighed for magten; men det mødte på modstand hos de fleste ministerkolleger, dog fik han regeringen til at sende tyskerne en note d. 30. april.

Heri præciseres det, at Danmark håber på en gnidningsfri ordning af forholdene, samt at det formelle grundlag er de tyske løfter af 9. april.

Den 8. juli omdannedes regeringen, idet Erik Scavenius blev udenrigsminister, CM handelsminister og Gunner Larsen trafikminister. Indstillingen var, at Danmark måtte indstille sig på en ny europæisk orden, og derfor finde en plads med et gensidigt samarbejde med et Stortyskland. Intet tydede på at Tyskland ville tabe krigen, og man frygtede, at tyskerne ville lave en naziregering, hvis de mistede tilliden. CM kom hele tiden i

samvittighedsproblemer, og den 3. oktober nedlagde han sin post, efter at Stauning havde sagt til ham, at han var en fare for regeringen.

Fængende folketaler.

Herefter optrappede CM sin talevirksomhed. Han var nu frigjort arbejdsmæssigt, og underlagt færre politiske hensyn end tidligere, og efterhånden talte han med rutine og kraft. Aldrig før havde der været en så stor lydhørhed i den jævne befolkning, som der var i de sidste måneder af 1940. Befolkningen var ladt moralsk i stikken, og var uvidende om, hvad der foregik mellem regering og besættelsesmagt. Behovet havde vist sig allerede i september, da Hal Kochs Grundtvig-forelæsninger var et tilløbsstykke uden lige i universitetets historie. Men i modsætning til Hal Koch var CM kendt i jævne kredse, og han sagde også ting, der var direkte knyttet til den aktuelle situation, ikke yderliggående, men reel og ærlig information.– Den 8. december var der i Forum et møde i det helt store plan. Der var et 25-mandsorkester og blomsterudsmykning. Dørene blev åbnet kl. 14, og CM kom kl. 15.40. Hævet over snævre partihensyn talte han, og tilhørerne var opmærksomme og begejstrede. Det var hans kulmination som folketaler, med 15.000 tilhørere.– Dagen efter stillede den tyske ambassadør Renthe-Fink hos Scavenius og krævede CMs talervirksomhed stoppet.- Han havde

på to måneder haft ca. 120.000 tilhørere til møder over hele landet. Nationalt kan CM's indsats vanskeligt overvurderes, den bidrog til det sammenhold, der eksisterede under hele besættelsen.

Illegale kontakter.

CM var nu forhindret i at beskæftige sig med det, han brændte for. Han havde aldrig brugt sin eksamen og vidste ikke, hvad han skulle lave. Han var blevet tilbudt at tage til England, hvor også hans søn gik på kostskole; men han syntes, at han skulle blive. Han havde et dårligt forhold til partiet og blev bitter. Da fik han forbindelse med Frode Jakobsen og var med til at danne Dansk Studiering, og modstandsorganisationen "Ringen". Efter tyskernes angreb på Sovjet i juni 1941 kom han i forbindelse med Mogens Fog, som han opfordrede til at indtræde i Studieringen, da han søgte en så alsidig og bredt sammensat modstandsbevægelse som muligt. Fog arrangerede i sit hjem et møde med kommunisternes leder Aksel Larsen. Det blev til flere møder, og trods alle divergenser grundlagde de den enhed, der kendetegnede den danske modstandsbevægelse. De mødtes med uforbeholden tillid, og deres vurderinger faldt forbavsende nær sammen. Forbindelsen førte til grundlæggelsen af det illegale tidsskrift "Frit Danmark". Formålet var "uden hensyn til politiske skillelinier at samle de kræfter i det danske folk, som stod

Her på Strandvejen 390 byggede vekselærer H.C. Møller denne imponerende villa, som familien Christmas Møller anvendte i sommermånederne. Grunden var købt af H.C. Møllers moder, hvis slægt, havde ejet store dele af Mørdrup Strandvang.

på et klart dansk standpunkt... et blad i den nationale samplings tegn". - Det første nummer udkom i april 1942. - Blandt partifæller stod han forholdsvis alene med viljen til at indgå i samarbejde med kommunisterne uden forbehold. De led af kommunistforskrækkelse; men netop dette samarbejde var grundlaget for den danske modstandsbevægelse.

Der blev nu kaldt på CM fra London: men det var svært for ham at rejse. For CM var England det forjættede land, og kun ved Englands sejr kunne Danmark atter blive frit, så han besluttede sig til sidst til at komme. Hjemme beklagede regeringen det skete overfor besættelsesmagten, og man var bange for, at der kunne opstå tvivl om om der var mere end én dansk politik. I partiet opfattede man det pinligt, og en af hans venner gik til

vælgerforeningen og fortalte, at CM havde betroet ham, at han ikke mere følte sig som medlem, og på det grundlag blev han ekskluderet.

CM havde imødekommet det engelske ønske om en politikers tilstedeværelse og var kommet for at stille sig i spidsen for Det Danske Råd; men han følte sig snart overflødig. Efter 5 uger måtte han konstatere, at han ikke kunne komme igennem og vise Danmarks ansigt. Han havde et opgør med ambassadør Reventlow, og forholdet til de engelske myndigheder var en skuffelse. Han havde regnet med at blive taget med på råd om den engelske politik og operationer i Danmark; men det blev han ikke.

BumBumBumBUM
BumBumBumBUM
BumBumBumBUM.

Alle, der har oplevet besættelsesårene husker BBC's signal i æteren.- Temaet fra Beethovens 5. symfoni, "Skæbnesympfonien". - og tillige morsetegnet for Victory.- Efter dette signal indledtes de danske udsendelser med strofen fra Prins Jørgens March og så kom: BBC kalder Danmark – Især om søndagen flokkedes danskerne om radioen, for så kom Christmas Møller.

Det var Kr. Himmelfartsdag den 14. maj 1942, CM første gang talte i BBC, og det blev hans søndagstaler her, der virkelig gjorde indtryk. De blev intet mindre end modstandskampens kraftkilde. Her manede han til nationalt sammenhold, han talte om den engelske politik - om søfolkenes indsats - om nordisk samfølelse o. s. v. Da der i efteråret skete et omslag i den engelske politik, og generalstaben ønskede en højere prioritering af sabotage, holdt CM den såkaldte sabotagetale, med slutningen: "Gør jer pligt- gennemfør jert værk", og salmen "Kæmp for alt, hvad du har kært".

Det danske valg i marts 1943 var en prøve på den nationale holdning. CM understregede i sine taler, at hver eneste stemme til de danske partier var et nej til tyskerne. Han blev lykkelig over resultatet, her kunne de tvivlende englændere se: 1,9% nazister i Danmark.

I en tale 5 uger før d. 29. august 1943 sagde han: "Hjemmefronten er den vigtigste. Det er hele folkets modstand

mod nazisme, undertrykkelse og terror.", og hans målsætning var at hele Danmark skulle være det kæmpende Danmark, og at sammenholdet mellem landsmænd skulle holde. Det var altafgørende at få folket med.

Endelig oprandt dagen med Regeringens afgang, og det officielle Danmarks farvel til samarbejde. Nu kunne CM i mikrofonen sige: "Søndag d. 29. august vil blive stående i Danmarkshistorien som en af vore største og mest uforglemmelige datoer. Udvisket er den 9. april...vi er først og fremmest uendeligt taknemmelige over, at det endelig skete..."

Frihedsråd og politikere

Frihedsrådet måtte indtil 29. august opleve politikerne som modstandere, for selvom tyskerne nok var hovedfjenden, havde de danske myndigheder været med til at skabe besværligheder for modstandsarbejdet. For CM drejede det sig nu om at få samlet flest mulige kræfter på den rigtige side. Da han rejste til London var han anskuelsesmæssigt på linie med Mogens Fog og Frode Jakobsen; men efterhånden ønskede han også samarbejde med politikerne. Han havde kontakt med sit gamle parti, og understregede her, at det var nødvendigt, at Dansk Samling og kommunister kom med i en overgangsregering, og at denne

regerings program var helt afgørende. Hjemmefra advarede de mod kommunisternes store indflydelse i Frihedsrådet, og man gjorde opmærksom på, at de gamle partiorganisationer var helt intakte, og CM måtte erkende, at efter d. 29. august var der ikke så stor interesse for "dem udefra". Han frygtede, at hele det gamle kompagni kom tilbage.

Modstandskampen fik stadig større indflydelse på hverdagen. Øget sabotageaktivitet, skarpere tyske forholdsregler og i 1944 store folkestrejker, så CM over BBC kunne sige: "Ingen hjemmestyrke har vist egen styrke i tyskernes svaghed som den danske. Man kan med beundring se, hvad sammenhold kan udrette. Danmarks Frihedsråd har indbragt sig uvisnelig ære for dets indsats i denne helt fantastiske kamp."

I februar 1945 fik CM for første gang i 3 år lejlighed til i Stockholm at forhandle med folk hjemmefra. Han vidste, at han ikke ville blive statsminister, og tvivlede på om han overhovedet fik en post i overgangsregeringen. Han følte det nu som sin vigtigste opgave, at hindre splittelse, hvorfor han bad socialdemokraterne om at vise kommunisterne tillid og give dem lidt mere indflydelse og for alt i verden at undgå diskussionen om, hvem der var bedst. Overfor Frihedsrådet krævede han, at hele det kæmpende Danmark skulle tilgodeses og sagde, at

Frihedsrådet ikke var et hak bedre end de gamle partier, som heller ikke forstod offerets værdi. Til sin kone, Gertrud, skrev han bagefter: Jeg tror, jeg har gjort nytte.

Tragedien omkring triumfen.

Da CM rejste til Stockholm, var hans søn, lille John, der var løjtnant i den engelske hær, på orlov; og da han kom tilbage fik parret besked om, at lille John var faldet nær Osnabrück i Tyskland på skæbnedagen den 9. april. Det var et frygteligt slag, netop som krigen lakkede mod enden.

Da CM kom til det festende København lige efter befrielsen, var det som en sørgende og ensom mand, at han blev udenrigsminister i befrielsesregeringen.

Hans vigtigste sager som udenrigsminister var kommunisternes tilbagevenden som legalt parti og Danmarks anerkendelse som fuldgyldig allieret. Begge dele lykkedes; men det man bemærkede var de kritiserende udtalelser, han kom med. Han sagde f. eks.: "Hvorfor er forretningsverdenen udelukkende drevet af profitmotiver?" Han havde sagt det samme; i 30erne; men nu var han under mistanke. I en tale i Stege den 8. juli lykkedes det ham på en time at krænke så at sige alle dele af befolkningen. Han kaldte på større offervilje mod nøden i Norge og Holland, og han vendte sig mod

Frihedsbevægelsens hetz mod embedsmænd. Han sagde, at landbrugspriserne måtte forhandles, så det prisniveau, man havde haft under besættelsen, blev sænket, og fagforeningerne fik at vide, at krigen blev ikke vundet med 40-timers arbejdsuger, og det ville freden heller ikke blive. Det var en åbenhjertig tale af en politiker, der ikke forstod en brik af det hele.

De konservative var trods balladen villige til at betale for at få CM tilbage. Selv trak han tiden ud, fordi andre tumlede med planer om at danne et nyt parti. Blandt dem var Frode Jakobsen, som betegnede socialdemokratiets program som "den gamle tids politik", der kun tog hensyn til én samfundsgruppe; men det blev ikke til noget, og 4 måneder efter hjemkomsten genindtrådte CM i partiet. - I det konservative program stod der ikke noget om Sydslesvig, skønt spørgsmålet var aktuelt. Man var ikke sikker på om grænsen skulle ligge fast, og CM fremsatte derfor sin egen erklæring. Han mente, at der ikke var et grænseproblem i 1939, og en grænseflytning kunne hævne sig i århundreder.

Befrielsesregeringen skulle alene danne overgang til normale demokratiske tilstande; og på grund af dens brede sammensætning var der grænser for, hvad man kunne enes om. Det var derfor naturligt, at statsminister Buhl

ved rigsdagens åbning i oktober 1945 udskrev valg. - CM's forestillinger om et tæt samarbejde mellem de konservative og socialdemokraterne, viste sig at være et luftkastel. Selv sagde han, at valget blev "et forfærdende udtryk for, at Besættelsestiden og Krigen var glemt."

Venstre gik frem, og dets leder Knud Kristensen blev ny statsminister. - I grundlovsstalen i 1946 sagde Knud Kristensen: "Sydslesvig genvundet, det er kampens mål". Herover blev CM så ophidset, at han mente, der burde stilles et mistillidsvotum; men det var der ikke stemning for, og således begyndte splittelsen i den konservative gruppe. CM trak sig tilbage som formand. Han udmeldte sig af partiet og stillede op som løsgænger i Sønderjylland.

Christmas Møllers endeligt

CM udtrykte sit syn på situationen således: "Jeg tror, jeg har haft den rigtige opfattelse af, hvorledes Danmark for sit vedkommende bør bidrage til folkefred og genrejsning i Europa." Han havde troet, at krigens broderskab ville række ind i freden, og frem for alt i hans eget land. Han ville ikke glemme, at Aksel Larsen var med, "da vi såede modstandsbevægelsens første frø", og han havde ikke glemt Frode Jakobsens vældige indsats. "Jeg kendte bogstaveligt talt ikke forskel på landsmænd, da jeg vendte hjem. Jeg troede, at vi ville have så nemt ved at

John Christmas Møller og hans anden hustru, Gertrud, ses her under opholdet i London.

finde hverandre, blot vi talte rent ud til hverandre. Jeg mente, der var mindre partipolitik, mere landsmandskab i landet. Og hvor jeg ikke fandt denne ånd, der brugte jeg kritik, ligesom jeg søgte at bringe en tone af humanitet ind i det nødvendige opgør efter besættelsen.”

Næsten symbolsk døde han alene hjemme. Han blev fundet på gulvet i soveværelset – på vej hen, formodes det, for at tage et glas vand. Bisættelsen var u-kristelig, og urnen blev i hjemmet hos Gertrud, først i Farimagsgade, derefter på Carl Ploughs Vej og til sidst på et plejehjem. Meningen var, at den

efter hendes død og sammen med hendes egen skulle nedsættes i de ukendtes grav. - Sådan gik det ikke. Ved en forglemmelse henstod urnen på eksekutorens kontor. Først da formiddagsbladene fik fat i skandalen, fandt CM's jordiske rester ro.

Ved sin død var Christmas Møller ensom - uden parti og støtter. Han store betydning for besættelsestidens Danmark er beskrevet og anerkendt også internationalt, men fra politisk og officiel side har hæderen været afdæmpet. Man kan synes, at det har været dyrt at være idealist, og at den kollektive tak har været ringe.

Christmas Møller var ubetinget den politiker, der ydede den største indsats ved etableringen af en samlet modstandsbevægelse, ligesom det var ham, der skabte det sammenhold, der gjorde den overvejende del af befolkningen til støtter for modstandsbevægelsen. Herved blev Danmark anerkendt som fuldgyltig allieret. Christmas Møller fortjener at blive husket også i sin barndomsby, Espergærde, og jeg stiller derfor følgende forslag til beslutning ved

generalforsamlingen den 20. april 2004:

„Historisk Forening for Espergærde og Omegn“ vil arbejde for, at der i Espergærde opsættes et minde for John Guido Leo Christmas Møller. Dette kan f.eks. være en mindeplade opsat på muren til Strandvejen 390, og om

muligt vil den blive afsløret den 5. maj 2005. Der nedsættes et udvalg til at arbejde med sagen.“

Det vil glæde mig meget om medlemmerne vil slutte op om forslaget og tillige vil komme med idéer til fremskaffelse af de fornødne midler.

Om Christmas Møllers tilhørsforhold til Mørdrup Strandvang

af Kjeld Damgaard

Det var ingen tilfældighed, at John Christmas Møllers forældre havde sommerbolig på Strandvejen nr 390. Johns fader var nemlig ud af en lokal slægt, som langt op imod vor tid, har haft efterkommere i nærområdet.

Sådan set boede veksellerer Hans Christian Møller og hans hustru Kirstine Møller f. Hansen ikke i Espergærde, men på Mørdrup Strandvang. Det er nødvendigt at få dette på plads for at forstå sammenhængen i de omflytninger, der skete i slutningen af 1880'erne.

Vi må således også starte med at konstatere, at hele området syd for Strandvangsvej og frem til nuv. Hornbækvej var marker, der hørte til Mørdrup landsby. Ved udskiftningen og udflyt-

ningen i slutningen af 1700-tallet udflyttedes et par gårde til Strandvangen, bl.a. en gård med navnet Grydemosegaard (ikke at forveksle med den langt senere Grydemosegaard ved Hovvej i Tibberup). Denne gård lå omtrent på hjørnet af nuværende Lindevej og Stokholmsvej, men brændte i 1888 efter et lynnedslag. Tragisk nok ramte lynet også gårdejereren, Hans Sylvester Hansen, hvorved han blev dræbt. Hans enke, Emma, sad nu tilbage med fire børn, hvoraf den yngste var 7 dage gammel.

Emma Hansen, der i øvrigt nåede den sjældne alder af 100 år, måtte derfor sælge jordene til en svigerinde - en søster til Hans Sylvester Hansen. Søsteren hed Else Hansdatter og hun var gift med Hans Nielsen. De byggede nu en ny gård op, men denne gang blev den placeret ved Strandvejen, med indkørsel fra

værende Gylfesvej - og fik navneforandring til Strandvangsgaarden. Af denne er der i dag kun stuehuset tilbage, nuværende Gylfesvej 3.

Under genopbygningen af gården boede Else og Hans Nielsen i det lille hus ved Strandvejen, som hed „Strandlyst“ - det lå hvor nu nr 390 ligger. Det var en mindre villa, som en slægtning, Niels Hansen, ejede. Huset var egentlig bygget til at leje ud om sommeren til landligere, men blev altså nu taget i brug af familien.

Familien solgte imidlertid allerede i 1894 Strandvangsgaarden efter at have solgt en række byggegrunde langs Strandvejen, bl.a. til det nuværende Strandhøj.

Else og Hans Nielsen fik 5 børn, hvoraf nr. 2 var en pige ved navn Kirstine, som blev gift med en Møller. Deres søn hed Hans Christian Møller. Han var første gang gift med Anna Katinka Christmas, og de fik bl.a. sønnen John Christmas Møller.

Af Else og Hans Nielsens andre børn kan nævnes, at en søn, Anders Hansen, fik „Bakkegaarden“. Han var gift med Karen og de fik sammen bl.a. en søn ved navn Johannes (senere kaldet „Bakkegaardsbonden“). Deres søn, Gun-

Evangeliſt Møde

afholdes, om Gud vil, Lørdagen den 15de ds. Ml. 7 Aften i Niels Hansens Hus „Strandlyst“ (Ezpergjærde) af d'Hrr. A. Nielsen og Th. Bertelsen. Alle ere velkomne.

Denne annonce fra Helsingør Avis den 13. januar 1887, fortæller om et evangelisk møde i Niels Hansens hus. Denne lille villa blev senere ombygget til den nuværende store ejendom på Strandvejen 390. Huset blev senere berømt/berygget for i perioden 1972-74 at huse „ClubEden“ - en klub med live shows. Senere var der kontorer i bygningen, der nu igen anvendes til privat beboelse.

nar, blev den sidste landmand på Bakkegaarden.

En datter af Else og Hans Nielsen hed Karen. Hun blev gift med skipper Jacob Aanonsen, der boede lige nord for Egebæksvang Kirke. De fik bl.a. to døtre, Else og Julie.

En anden datter af Else og Hans Nielsen, Albina, blev gift med Jacob Peder Frandsen, en søn fra Sølundegaard i Harreshøj. Han var en halvbror til mølle-ejer og gårdejer i Tikøb Frands Olsen. Også deres efterkommere har boet på egnen op til vor tid.

John Christmas Møller havde således mange grandfætre og -kusiner i den gamle Tikøb Kommune.

Nye opdagelser om Søbæk Mølle

Byvandring i Mørdrup Strandvang samt spor af den gamle Søbæk græsmølle.

Jan Arnt, Arkitekt MAA.

I august 2003 havde Historisk Forening en vellykket byvandring gennem en del af Mørdrup Strandvang. Turen blev kyndig guidet af Kjeld Damgaard, men ved turens afslutning fik selv Kjeld en historisk interessant overraskelse, hvilket jeg vender tilbage til.

Vi startede ved Ewaldstenen, hvor Rita Vognsen Jensen lagde blomster i anledning af ,at det var 60 år siden mindestenen for digteren Johannes Ewald blev rejst med hendes far Arne Meyling som primus motor og Karl Otto Johansen som stenhuggeren og kunstneren. Holger Dahl havde heldigvis inviteret Carl Otto og hustru med, hvilket gav arrangementet et historisk løft.

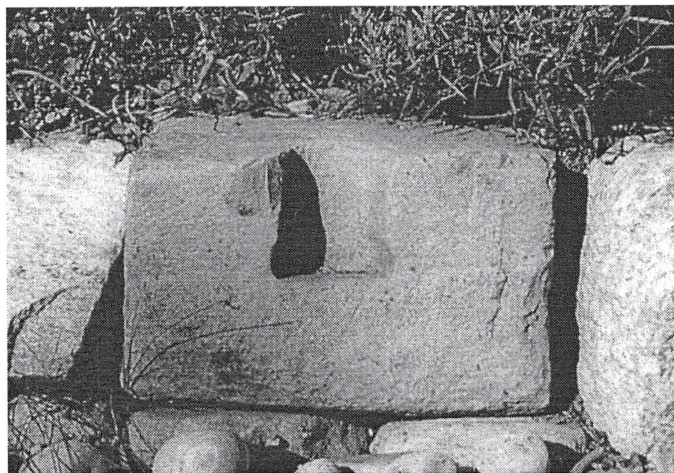
Vi blev bl.a. orienteret om at 1943 var 200 året for Ewalds fødsel, hvilket naturligvis i sig selv var en god anledning til at rejse en mindesten. At stenen netop blev rejst under besættelsen, var dog ikke en tilfældighed, da Ewald bl.a. har skrevet teksten til "Kong Christian stod ved

højen mast", så det var samtidig en begavet måde at hylde danskheden i besættelsestiden.

Vi gik herefter ned ad Stokholmsvej, hvor vi bl.a. hørte om villa "Løsning" i nr. 23, hvor købmand Frederiksen havde haft sit første lille supermarked samt villaen overfor, hvor der har været badepensionat med det smukke navn "Quisisanne". Ved det store hvide hus på nr. 8 blev vi belært om at her havde forfatteren Martin Andersen Nexø boet fra 1904 til 1926 og at huset dengang hed "Gryet".

På Gylfesvej fortalte Kjeld bl.a. om nr. 18B, hvor der bag villa "Nøddebo" tidligere har ligget et ismejeri, der senere også husede malerværksted og senere bolig indtil 1979, hvor mejeribygningen blev nedrevet. Grunden blev udstykket og et almindeligt parcelhus blev opført uden navn, hvor de tidligere villaer som hovedregel havde et navn, hvilket er med til at give de ældre huse identitet.

Stenfund nr 1. Granitstenen måler ca 25 cm i højden og er 38 cm bred. Lejhullet måler ca 9 cm foroven og ca 11 cm formeden og er 12 cm langt. Stenen er fundet ca 4 meter fra den lille træbro, der fører over Søbækken.

På Strandvejen blev vi bl.a. orienteret om, at i det imponerende store hus i nr. 390 voksede den lille Christmas Møller op hos sine kendte forældre og blev selv senere også en respekteret konservativ politiker. Senere blev der i ejendommen indrettet natklubben "Eden Club", hvilket vist ikke var i familien Møllers ånd. Siden er den dog atter indrettet til bolig efter at den i en række år var blandet kontor og bolig i ejendommen.

På Bakkegårdsvej var vi bl.a. inde i haven til nr. 16, hvor det store hvide hus Stranddal ligger. Indtil 1864 hed ejendommen "Lerbjerggaard" og har oprindelig været en udflyttergård fra Mørdrup landsby fra Landboreformen i slutningen af 1700 tallet. Ejeren fortalte at dele af kældervæggene stadig består af de gamle marksten. Ejendommen var ved at få omlagt taget og supplerende kviste, hvilket er et eksempel på, hvordan byens huse

stadig ændres i takt med beboerens behov og smag.

Rita Vognsen fortalte senere om hendes forældres hus på Bakkegårdsvej, men at hendes far Arne Meyling desværre ikke var så god til at vedligeholde sit hus, så da det blev solgt i 1989 valgte den nye ejer at rive huset ned. For alt det gode Meyling har gjort for lokalhistorien, kan man næsten ærgre sig over at han ikke var bedre til at vedligeholde sit eget hus for eftertiden.

Søbækhus og græsmølle.

Byvandringen startede ved mindestenen for Johannes Ewald og sluttede, hvor Ewald boede til leje på gården "Søbækhus" fra 1775-77. Gården var en 3 længet gård og hed oprindelig "Søbækhus", og brændte i 1907. Ved siden af Søbækhus lå også en tidligere høj, der blev kaldt Lindehøjen, da den var bevokset med

*Stenfund nr 2.
Granitstenen
måler ca 47 cm i
længden og 23
cm høj i venstre
side og 25 cm høj
i højre side. Buen
er ca 30 cm lang
og 6 cm dyb.
Stenen er fundet
samme sted som
sten nr 1.*

lindetræer. På et senere tidspunkt blev den kaldt "Ewalds Høj" formentlig for at ære den store digter. Oprindeligt havde Søbækhuset også en græsmølle samt en opstemmet mølledam syd for Søbækken, der tidligere har heddet Sobækken og Svinebækken.

Søbæk græsmølle blev delvis ødelagt under svenskerkrigen 1658-60, men blev senere genopført, da den igen nævnes i forbindelse med Karl den 12. landgang ved Tibberup mølle i 1700. Udover at møllen har malet korn oplyser Kresten Tommerup, at den på et senere tidspunkt også har tjent som stampemølle, dvs. møllen skulle også have tjent til at fremstille tekstiler.

Overraskende fund af lejesten og akselsten.

Efter at byvandringen var afsluttet, stod vi nogle få stykker tilbage og sludrede, da en af Sing Sings beboere Kenneth Engelhardt fortæller os, at der

i stensætningen langs huset ligger nogle forarbejdede sten. Vi blev naturligvis nysgerrige og fandt 4 granitsten, der tydeligt bar præg af at have været forarbejdet og skønnede at de 2 af stenene måtte være lejesten og akselsten, der evt. kunne være rester fra den gamle Søbæk Mølle, der oprindeligt hed Sobechis Mølle. Det blev oplyst at man havde fundet de forarbejdede granitsten i jorden tæt ved åen ca. midt ud for Sing Sing.

I den ene sten (1) er hugget en halvcirkel ca. 6.5 cm. dyb og ca. 11 cm langt. I den anden sten (2) er hugget en buet cirkelslag, der gik 6 cm. ned. I den tredje sten (3), der bliver brugt som fuglebad, er der hugget ca. 4 cm ned i en lidt tragtformet facon. Umiddelbart kunne vi ikke få denne sten til at være en del af det gamle mølleanlæg. I den fjerde granitsten er hugget 78. Denne sten virker som den har været større og det kan ikke

udelukkes at der har stået nogle tal foran. Hvilke tal kan vi indtil videre kun gætte på.

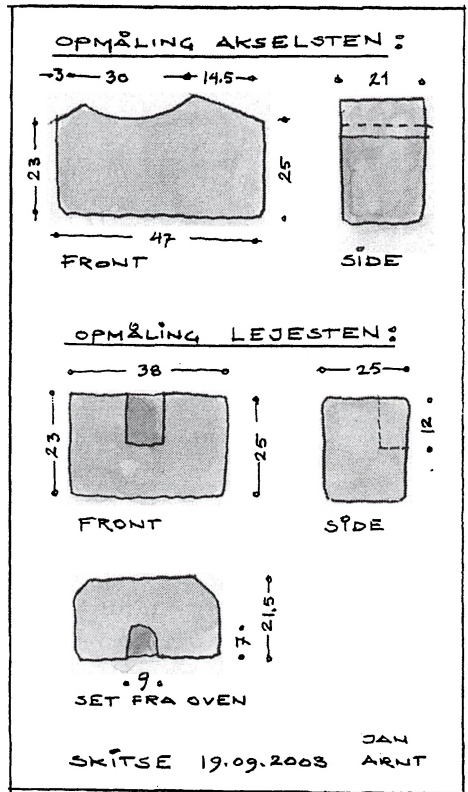
Nærmere undersøgelse af stenene.

Jeg tog nogle fotos af stenene og har den 12. Sept. 2003 vist arkæolog Lone Hvass, Helsingør Bymuseum billederne. Hun mente at der var stor sandsynlighed for at sten 1 og 2 kunne være rester fra det tidligere mølleanlæg og vi aftalte, at vi skulle undersøge det nærmere på stedet.

Bestyrket i hendes umiddelbare vurdering tog jeg samme dag ned til Sing Sing og opmålte de 2 sten og talte igen med Engelhardt, der oprindelig havde gjort os opmærksom på fundene. Han oplyste at stenene ikke var fundet i jorden, men at de havde ligget ude i selve åen ca. 4 meter vest for den lille træbro, der fører over søbækken. Beboerne havde i 2001 flyttet dem herfra og sat dem op i stensætningen ved bygningen.

Da vi gik langs åen opdagede vi yderligere 3 sten, der alle bar præg af en forarbejdning som sandsynligvis er borede huller for at kløve stenene. Da de indgår som del af stensætningen langs åen og delvis står under vand, kunne jeg ikke umiddelbart foretage opmåling.

En af de andre beboere Jens Christoffersen oplyste at man i jorden

også havde fundet en knækket rund søjlesten (stèle). Man havde gravet stenen fri og limet de 2 halvdele og den står nu ved indkørslen til Sing Sing. Om denne sten har hørt til Søbækhus eller møllen kan man kun gisne, men det er ikke usandsynligt, at den har været placeret ved indkørslen til gården eller tæt ved et hushjørne for at beskytte bygningen mod vognkørsel fra hestevogne m.m..

Der foretages endnu en undersøgelse.

På baggrund af foranstående har arkæolog Lone Hvass, Helsingør Bymuseum sammen med Kresten Tommerup og undertegnede foretaget ny besigtigelse den 19.09.2003

Om stenfundene har Lone Hvass bl.a. oplyst:

Sten nr. 01.

Denne vurderes at have været en akselsten. Om den har været i brug gennem længere tid hersker lidt usikkerhed, da den ikke bærer præg af nævneværdigt slid. Da den er fundet i åløbet kan det ikke udelukkes at den kan stamme fra den gamle mølle

Sten nr. 02.

Denne vurderes at være en lejesten. Det kan ikke udelukkes at den stammer fra den gamle mølle.

Sten nr. 03.

Den flade afhugning med åbning i den ene ende giver ikke umiddelbart mening, men bør undersøges nærmere.

Sten nr. 04.

Det indhuggede tal 78 vurderes af nyere dato og man kan ikke på nuværende tidspunkt vurdere om tallet 78 har nogen logisk sammenhæng med den tidligere bebyggelse.

Sten nr. 05.

De 2 små riller vurderes at være en påbegyndt kløvning, hvor man bl.a. brugte kiler af jern og hårdt træ. Da der er kørt sten til området for at forstærke åbrinken kan stenen

teoretisk være en sten der kommer andetsteds fra

Sten nr. 06.

Den aflange rille vurderes at være halvdelen af et boret hul, da stenen bærer præg af at være kløvet.

Hullet er boret, hvorefter man har fyldt krudt ind og sprængt stenen, så man har fået en forholdsvis flad side. Denne sten kan være en lokal sten, men kan også være en tilkøbt sten jf. sten nr. 05.

Sten nr. 07.

Vurderes at være en tilfældig afhugning og ikke nødvendigvis sket ved forarbejdning.

Sten nr. 08 Vognportsten

Den sammenlignede runde sten (stele) vurderes at være opstillet for at beskytte et hushjørne eller vognport mod påkørsel fra hestevogne.

Sten nr. 09 Vognportsten

Efter vor gennemgang er endnu en portsten fundet stående på jorden op mod det blå hegn, denne sten mangler dog de øverste ca. 30 cm. Da denne portsten står oven på jorden kan man tydelig se, hvordan de nederste ca. 50 cm står uforarbejdet, da det jo var den del (basen) som man nedgravede af hensyn til stabiliteten. Den øverste del af stenen (stelen) blev så afrundet, hvor der endnu er bevaret ca. 10-15 cm..

Det er derfor ikke utænkeligt at de 2 portsten har stået på hver sin side af indkørslen eller ind til vognporten for at beskytte muren mod påkørsel fra hestevogne og lignende. Det vurderes

Beboerne i Sing-Sing fandt for et par år siden to sten-halvdele med afrundede kanter. De lignede dem sammen, da de opdagede, at de to sten udgjorde en kort granit-

stolpe eller stele. Kan det tænkes, at stelen har markeret indkørslen til Søbækhus eller på anden måde indgæet i det tidligere byggeri?

derfor for sandsynligt at de 2 portsten er rester fra det gamle Søbækhus. At de 2 portsten er afrundede kunne i øvrigt tyde på en hvis velstand eller kvalitetssans, da mange portsten blot er aflange granitsten stillet på højkant og kalket hvide.

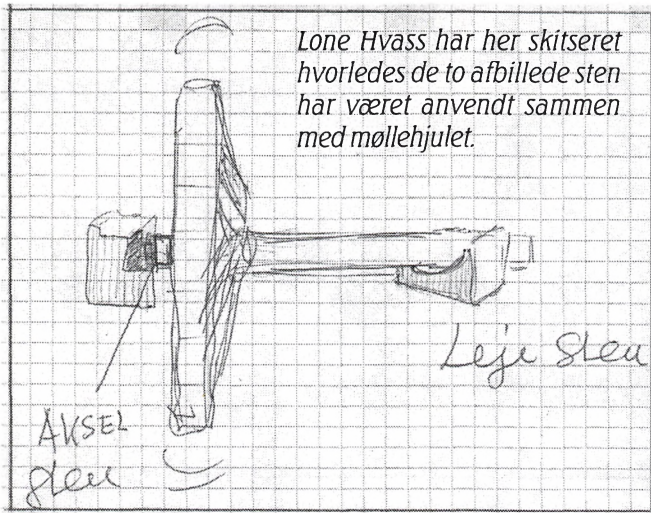
National Museet bør foretage prøvegravning.

På baggrund af de forskellige stenfund ville det være interessant om arkæologer og andre fagfolk ville foretage mere dybtgående undersøgelser, så vi bedre kunne få belyst vores lokale forhistorie.

Det kunne især være interessant, at finde yderligere spor af møllebyggeriet, da Søbæk mølle var en vandmølle af typen græsmølle som man har forholdsvis få spor af. Græsmølle betyder at mølleejeren ikke måtte benytte retten til opstemning i sommerhalvåret indtil de foranliggende lodsejere havde fået bjerget afgrøderne. Da møllenæring gives frit ca. 1850 kunne enhver lade opføre en vindmølle, hvorimod vandmøller som hovedregel ikke længere kunne oprettes, da opstemning af vand kunne give skader på anden mands jorde.

Vi ved ikke hvornår mølledriften er ophørt, men da størstedelen af Danmarks vandmøller for ca. 250 år siden (ca. 1750) blev ombygget til overtræk kunne det også være interessant at få belyst om Søbækmøllen har været en af disse. At få overtræk vil sige at vandhjulet ved hjælp af et forbedret gearsystem gav mulighed for højere hastighed og tilslutning af flere kværne.

Vurderet på baggrund af de topografiske forhold, gamle kotekort og genenmgang på stedet skønner vi umiddelbart, at møllen kunne have ligget syd for Søbækken ud for den eksisterende lave gule ejendom på matriklen. Ligeledes skønnes at den opstemmede mølledam må have ligget på sydsiden af Søbækken.

Lone Hvass har her skitseret hvorledes de to afbillede sten har været anvendt sammen med møllehjulet.

Leje steen

AKSEL
steen

Det ville derfor være interessant om Nationalmuseet ville bekoste en "søgegrøft" for nærmere undersøgelse på stedet suppleret med en nærmere granskning af ældre skriftlige kilder. Normalt er dette dog meget vanskeligt at få sådanne prøvegravninger foretaget medmindre der foretages ændringer i jorden f.eks. i forbindelse med vej eller bygningsanlæg.

Såfremt en søgegrøft blev igangsat kunne det dog være interessant om eksperter kunne vurdere mølledammens, møllens og gårdens geografiske placering og størrelse. Endvidere kunne man få belyst hvilken mølletype der har stået på stedet, har den f.eks. haft overfaldshjul eller underfaldshjul og er den på et tidspunkt blevet ombygget til overtræk etc..

Tilsvarende kunne det være spændende, om man kunne finde rester, der kunne dokumentere, at møllen både har tjent som kornmølle og som stampemølle og om hvilken økonomisk betydning Søbæk møllen har haft for lokalområdet. Kunne det f.eks. tænkes at den er blevet udkonkurreret af den nærliggende

Tibberup vindmølle. Nærmere kildeundersøgelse af Tibberup Mølle kan måske også give nye oplysninger om Søbæk mølle.

Bedre kendskab til lokalhistorien

Mange mennesker i området har slet ikke kendskab til områdets spændende historie. Historisk Forening burde måske derfor være initiativtagere til, at der på kommunens anlæg bag Johannes Ewald stenen blev rejst en mindre opslagstavle med en kort tekst og tegning.

På Stokholmsvej 5 hænger et stort maleri visende Søbækhus og Lindehøjen set fra Stokholmsvej. Maleriet er antagelig malet efter et foto fra omkring 1900 (Søbækhus brændte 1907), men har ikke været vedligeholdt

i mange år, hvorfor det i dag fremtræder i en sørgelig stand.

Foreningen burde måske derfor tage initiativ til at dette maleri blev restaureret og evt. blev flyttet hen på østgavlen af Sing Sing. Man kunne også forestille sig at en lokal maler kunne udføre et lignende maleri på nogle vandfaste plader og at dette kunne opsættes på Sing Sings østgavl.

Dette kræver selvfølgelig at vi får beboernes accept forinden. Jeg skal derfor opfordre Bestyrelsen til at drøfte disse forslag.

Sct. Morten er møllernes skytshelgen, hvorfor det kunne være sjovt, såfremt nogle af ovenstående forslag var igangsat når vi næste gang fejrer Mortensaften.

Det eneste kendte foto af den gamle ejendom, Søbækhus, er dette fra omkring 1903-05, hvor man ser gården ligge ved Stokholmsvejen, der kan anes i forgrunden, og med Lindehøjen til højre. Højen kaldtes også for Johannes Ewalds Høj.

Området med navnet „Øerne“ er egentlig de oprindelige overdrevsarealer til flere landsbyer. En af de små ejendomme, der oprindeligt hørte til Borsholm, hedder „Sophienborg“ - om dette parcelliststed handler denne artikel:

Anklaget for brandstiftelse

af Kjeld Damgaard

Det var ikke den bedste baggrund Jens Bødker havde, da han blev fremstillet for politiretten den 21. juli 1905 anklaget for brandstiftelse. Jens Bødker, der egentlig hed Jens Jacob Petersen, var født i 1849 på Nyrup Overdrev som søn af arbejdsmand Peter Larsen og hustru Ane Elisabeth f. Petersen. Allerede i 1878 fik han sin første dom - fængsel på vand og brød i 4 dage. Dommen fik han for overtrædelse af et polititilhold. Denne lovovertrædelse gentog han i 1886 og 1887, men forinden var han også straffet i 1885 for betleri og løsgængeri. Også i 1886 fik han en dom - denne gang på 20 dages fængsel. Den sidste dom havde Jens Bødker fået i 1890. Det var en forholdsvis hård dom for betleri - nemlig tvangsarbejde i 60 dage.

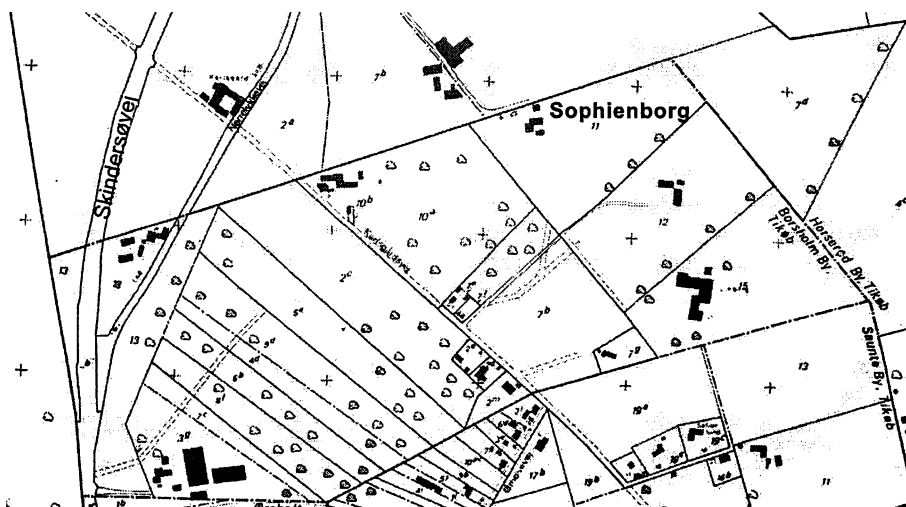
Hans hustru, Sofie Marie Hansen berettede senere, at det ikke var gået

særligt godt de første år af deres ægteskab. Manden drak kraftigt med jævne mellemrum og var blevet straffet adskillige gange - også for vold. Men i starten af 1890'erne var han gået ind i Good Templar foreningen i Gurre, og var blevet afholdsmand.

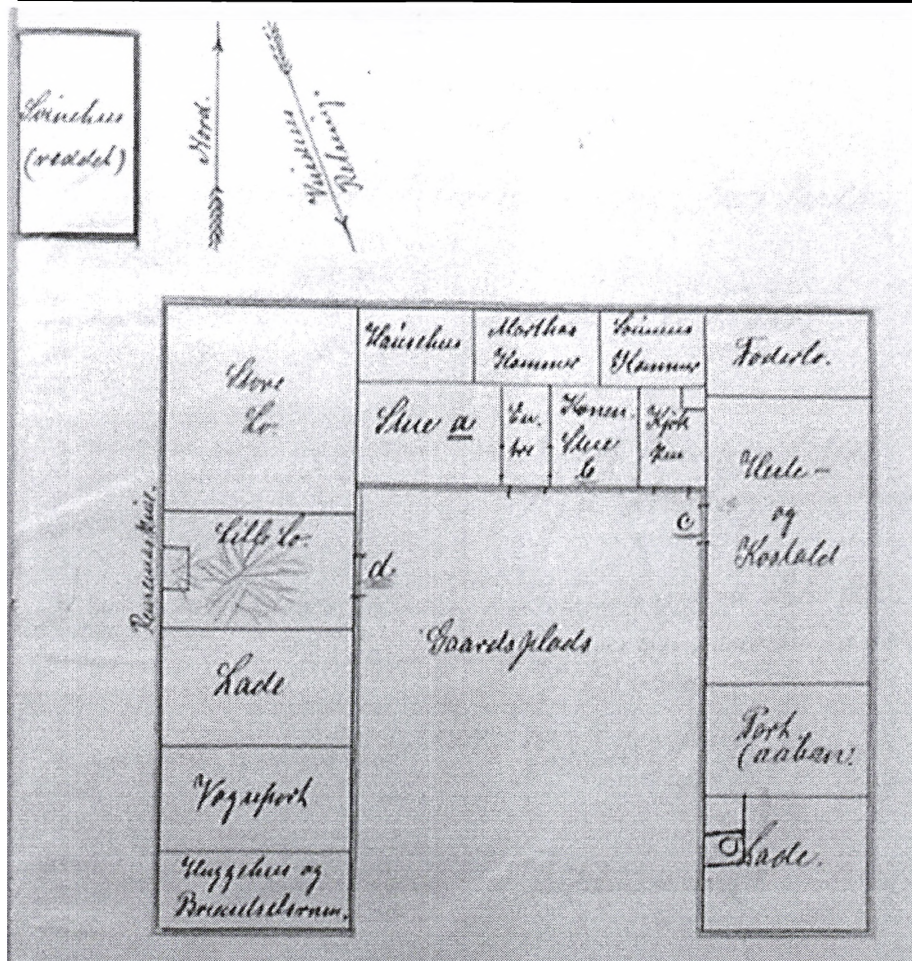
Jens Bødker faldt tilsyneladende til ro - han havde sparet en del penge sammen - og 3 år tidligere overtaget parcelliststedet i Øerne for i alt 8200 kr. Som udbetaling havde de givet 2.200, men havde måttet bruge omkring 1.000 kr. på at sætte den meget forfaldne ejendom nødtørftigt i stand. Jens Bødker og hans nabo, tøffelmager Jens Olsen, havde kendt hinanden siden skoletiden, og også han fortalte, at Jens Bødker var faldet meget til ro i de seneste 8-9 år, og sparet en del penge op. Brandfogeden Hans Larsen, der boede omkring 1 km fra Jens Bødker, mente, at Jens Bødkers sad "kun sløjt i det".

Således ser „Sophienborg“ ud i året 2003, idet bygningen længst til venstre er nyopført i stedet for et mindre vaskehus og udhus. Men de to øvrige bygninger, hhv. stuehus og stald, stammer begge fra 1905-06, da parcelliststedet blev genopbygget efter branden.

Matrikelkort over Borsholm Overdrev, således som området nu ser ud. Helt yderst til venstre ses et hjørne af Horserød Hegn med Skindersøvejen umiddelbart øst for. Parallelt med denne ses den gamle Hellebækvej, nu Nørreløkkevej, og Karlsgaard.

Tegning af Jens Bødkers parcelliststed i Øerne - nuværende adresse Nørrelykkevej 6. Ejendommen ligger på det såkaldte Borsholm Overdrev og har matrikel nr. 11 af Borsholm. Til ejendommen hørte dengang også matrikel 9 d af Borsholm og 7 d af Horserød. Tegningen er udført samme dag som branden fandt sted, og viser foruden gårdens indretning også vindretning samt hvor branden startede, nemlig i den lille lo, der efter sigende skal have været åben mod gårdspladsen. Øverst til venstre ses beliggenheden af svinestalden, som det lykkedes at redde, bl.a. fordi vindretningen var i modsat retning. Af indboet reddedes en del, men meget var beskadiget af vand, dels fra slukningsforsøget, dels af regnvejret.

Beskrivelse af bygningerne

Da stuehuset blev ombygget eller delvist nyopført i 1877 blev ejendommen beskrevet i forbindelse med vurderingen til brandforsikring. Heri hedder det om stuehuset: 12 fag eller 29 alen langt (= ca 20 meter), 11 alen bredt (= ca 7,50 m) opført dels af stampet ler, dels af egebindingsværk. Taget var tækket med strå. Gavlene var udført med bræddeovergavl. Huset havde 8½ fag vinduer, der var 3 fyldingsdøre og 8 glatte døre. De to fag af stuehuset var indrettet til stue med oliemalet bræddeloft, bræddegulv og tapetserede vægge. De næste tre var indrettede på samme måde, men med murstensgulve. Yderligere en stue var med bræddegulv. Et kammer var med tapetserede lofter og vægge samt bræddegulv. Køkkenet var på 4 fag og her var der bræddeloft og murstensgulv. Det samme i spisekammeret. De sidste tre fag var indrettet til stald. Her var der lerlofter.

Længen i øst var opført i bindingsværk med bræddeovergavl og stråtag og indrettet til stald, vognskur, vognport og tørvehus.

Længen i vest var opført af lignende materiale, dog var overgavlen i nord muret. Indretningen var lade, vognskur og materialehus.

Det forhold, at stuehuset delvist er opført i såkaldt Stampet Ler, viser at bygningen er noget ældre. Sandsynligvis fra 1840, da der blev opført et husmandssted i Ømosen - netop med denne metode.

Hans Larsen hæftede sig ved, at Jens Bødker for ca. 8 dage siden havde mistet en uassureret ko til en værdi af vel 150-200 kr., og at han siden den dag var begyndt at drikke igen. I det hele taget havde Jens Bødker været forfulgt af uheld det sidste halve års tid. Ved nytårstid havde han således mistet en ko og 12 grise og i juni tillige en kalv. Det havde imidlertid ikke gået Jens Bødker på, men da yderligere en ko døde den 12. juli af forstoppelse, og de ydermere fik dyrlægens forbud mod at bruge kødet til føde, så blev Jens Bødker endnu mere tungsindig end ellers. Og da hustruen tilmed bebrejdede ham, at det

var p. g. a. af hans smøleri, at koen ikke var blevet assureret, så faldt han helt sammen... Men bortset fra nogle mindre restancer sad de for øjeblikket ikke specielt dårligt i det, og kunne stort set betale hvad de skulle til tiden. Ikke mindst fordi Jens Bødker igennem flere år havde kørt mælk for Tikøb Mejeri, og desuden havde indtægt fra stenslagning og murerhåndlangerarbejde.

Men torsdag den 13. juli om morgenen, efter at sønnen Christian var kørt ud med mælkevognen, så forsvandt Jens og dukkede først op igen søndag

morgen kl. halv seks, hvor han forlangte brændevin. Da både hustruen og den 23 årige søn, Christian nægtede ham det, gik han igen med en bemærkning om, at han da selv kunne skaffe sig sin brændevin. Samme søndag – mellem kl. 12 og 13 fandt politibetjent Olsen ham liggende ved siden af vejen, der fører gennem Aalsgaard. Om aftenen ved 21-tiden faldt politibetjent Olsen ham igen liggende i grøften ved Hellebæk Kro. Betjenten beordrede ham om at gå hjem, men Jens Bødker havde svaret at han snart ikke havde noget hjem mere, da konen og sønnen havde smidt ham ud – og sidstnævnte endda pryglet ham.

Natten til fredag den 21. juli havde han imidlertid overnattet bag et gærde i nærheden af Gurre, men da han var kommet til at fryse, var han endelig gået hjem. Hustruen havde hørt ham komme listende hjem ved halv fire tiden. Efter hendes vurdering var han kun lettere påvirket, og han havde da også spurgt hvor han måtte lægge sig. Da hustruen ikke ønskede et optrin mellem manden og sønnen, havde hun bedt ham lægge sig i den øverste stue, hvilket han da også havde gjort.

Den efterfølgende morgen var regnfuld. Da sønnen kl. halv syv kørte ud på mælketuren, stod Jens op og forlangte kaffe. Det fik han, og mens han drak denne, bebrejdede hans kone ham i strenge vendinger, at han igen var begyndt at drikke. Hun mente at de

En kvik ung mand

Som en af de første ankom naboens søn, den 12-årige Villy Petersen til brandstedet. Han var søn af husmand Jens Petersen. Han nøjedes i midlertid ikke med at være tilskuer til branden. På eget initiativ reddede han adskillige af ejendommens dyr. Egenhændigt trak han får og geder ud af det brændende hus, flyttede lænkehunden til et mere sikkert sted og endelig bjærgede han alle hønsene ned fra loftet.

Den unge mand blev i de følgende dage meget rost for sit mod og sin konduite, og desuden blev han bl.a. i Helsingør Avis udråbt som eksempel til efterfølgelse.

hurtigt ville blive fattige, hvis det blev ved. Han svarede ikke på bebrejdelserne, men lagde sig atter til at sove – denne gang i hustruens seng.

Sofie Marie gik derpå ud for at slå grønt til kreaturerne, og da hun havde givet den ene ko noget af dette foder, hørte hun manden gøre anskrig, om at det brændte. Hun så op og opdagede at det røg ud fra den lille lo. Hun løb derover og ankom samtidig med Jens. Hun råbte på vand, men manden svarede, at det var for sent – at det var bedre at redde dyrene og indboet i stedet. Det gjorde de, men ilden fængede hurtigt og snart var hele

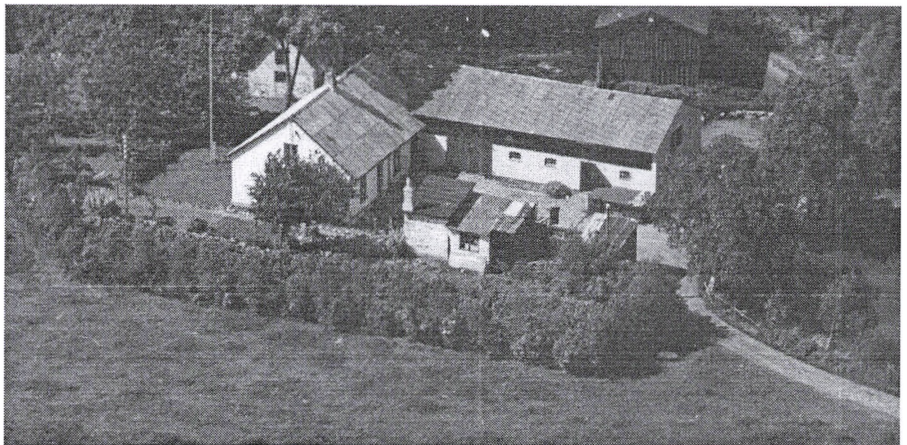
Lerstampede vægge

Ejendommen er efter alt at dømme bygget o 1840, da det fremgår, at der er blevet bygget et hus som såkaldt lerjordshus i Ømosen. Et lerjordshus var en konstruktion, som i korthed gik ud på, at man stampede jord, ler og vand til en hård masse i en slags støbekasse. Når massen var tørret var muren klar til brug. Den var billig, brændte ikke nemt og krævede ingen tømmerkonstruktion. Mange hundrede huse blev opført af dette materiale i første halvdel af 1800-tallet. Senere var husmandsstedet blevet udvidet med mere jord og flere bygninger - således at ejeren har kunnet kalde sig parcellist.

ejendommen, der havde sammentækkede tage, omsluttet af flammer. I mellemtiden var enkelte naboer kommen til hjælp og havde reddet diverse indbo og dyr ud fra ejendommen.

Om ildens opkomst mente Jens Bødker, at det var hans 2½ årige dattersøn, Carl,

der var skyldig, idet han havde set ham komme ud fra loen med en æske tændstikker i hånden samtidig med, at han opdagede branden. Carl havde leget derinde sammen med familiens 6 årige plejedatter Inger Marie. Ikke alle de øvrige tilstedeværende på ejendommen denne morgen havde imidlertid set drengen med tændstikker,

Ejendommen „Sophienborg“ fotograferet fra sydøst omkring 1950 - altså længe efter genopbygningen.

Sophienborgs ejere gennem tiden

(matr. nr. 11 på Borsholm Overdrev):

1840-1875 Jørgen Wilhelmsen (Willumsen)

1875-1902 Niels Peter Jørgensen

1902-1906 parcellist Jens Jacob Petersen

1906-1932 ølkusk Peter Hansen og enken Johanne M. D. Hansen

1932-1940 landmand Jørgen Harald Hansen

1940-1942 landmand Henry Ernst Christensen

1942-1949 købmand Carl Otto Andersen

1949-1956 gartner Niels Jensen

1956-1963 enkefru Ellen Jensen

1963-1986 gartner Svan Larsen

1986-1986 Grethe Kjærsgaard

1986- Niels Peter Kjærsgaard

men flere vidneudsagn bekræftede, at drengen tidligere adskillige gange havde været tiltrukket af tændstikker og havde leget med sådanne.

Jens Bødkers 16-årige datter, Martha Petronille, der havde været hjemme hele morgenen, forklarede efterfølgende, at hun havde været beskæftiget med at give de yngre børn morgenmad, med sengeredning, da hun hører faderen råbe, at det brændte. Efter hendes mening, havde faderen opholdt sig i stuehuset i hele tidsrummet, og kunne altså ikke være skyldig i ildens opkomst. Tværtimod havde hun også set Carl med en æske eller lignende i hånden på gårdspladsen, men kunne ikke med bestemthed sige om det var tændstikker drengen stod med i hånden.

Sønnen Christian, som jo var kørt hjemmefra allerede ved halv syv tiden, kendte naturligvis ikke noget til ildens opkomst, men mente dog med bestemthed ikke, at faderen kunne være skyldig i brandstiftelse. Godt nok var faderen meget ordknap, og fortalte ikke meget om familiens økonomiske situation, men det var sønnens opfattelse, at jorden i år var godt gødet, og sæden stod godt på marken. Han mente derfor ikke, at der kunne være økonomiske årsager, der kunne forklare en evt. ildspåsættelse. Faderen havde godt nok beklaget sig over at skulle arbejde fra tidlig morgen til sen aften hver dag, for at få det til at løbe rundt, men ellers aldrig hørt noget, der kunne give det indtryk, at faderen planlagde at afbrænde stedet.

„Sophienborg“ set fra nordvest - den side man kører frem til ejendommen fra. Oprindeligt var adressen Hellebækvej, men er nu ændret til Nørreløkkevej 6. Bemærk, at midt i billedet ligger endnu den lille svinestald, der som den eneste bygning ikke brændte i 1906. Den er nu nedrevet.

Den 10 årige dattersøn, Alfred Marius Henrik Petersen, forklarede, at han for nylig havde set den mindre bror, Carl, sætte ild til noget papir bag komfuret i køkkenet, men at han dengang uden problemer kunne slukke ilden inden den gjorde skade. Han havde også flere gange taget tændstikker fra Carl.

I midlertid var der indicier, der gjorde, at der blev afsagt begæring om anholdelse af Jens Bødker – anklaget for brandstiftelse. Sagen gik nu sin gang med yderligere undersøgelser, rapporter og forhør, og først den 30. november samme år kunne dommer Munck i Fredensborg Ret afsige sin dom, der var en frikendelse af Jens Bødker,

idet dommeren lagde vægt på, at der ikke kunne føres noget bevis for at tiltalte havde været i loen den pågældende morgen. Jens Bødker blev derfor løsladt efter at have siddet fængslet siden den 27. oktober 1905 – altså næsten 5 uger.

Men anklagemyndigheden mente stadig, at det var usikkert hvad der havde foregået den pågældende sommermorgen i Øerne. De appellerede derfor dommen til det der svarer til landsretten i dag – nemlig ”Den kongelige Landsoverret” i København. Anklageren lagde bl.a. til grund, at tiltaltes økonomi var dårlig, at høsten tegnede dårligt, bl.a. var en tdr. ld. blandingssæd slået f

græsmarken var simpel og høsten ringe, således at han havde måttet tøjre kreaturerne i sæden og slå af sæden til kreaturfoder. Når dertil lagdes at bygningerne var gamle og dårlige og at han havde gæld til kreditforeningen og skattevæsenet, så var det ikke mærkeligt, at tiltalte havde slået sig på flasken, og måske søgte en udvej på alle fortrædelighederne.

Det alvorligste var imidlertid, at datteren Martha nu havde ændret forklaring. Hun mente nu at have set faderen i loen sammen med Carl. Hun mente at have set faderen løfte noget hø, medens Carl så på. Jens Bødkers forsvarer fandt imidlertid ingen grund til at tillægge den 16-årige Marthas nye vidneudsagn nogen særlig betydning – og med hensyn til tiltaltes økonomiske situation ville den ikke blive bedre af en brand, da bygningerne og indboet var underforsikret.

Landsretten frifandt da også Jens Bødker og han kunne nu langt om længe – som en fri mand – tage fat på genopbygning af sin ejendom. Han fik et nyt parcelliststed op at stå – men ikke uden selv at hjælpe til ved byggeriet, bl.a. med kørsel af materialer. Assurancesummen for bygningerne på 4.250 kr. rakte ikke helt til. Erstatningen for indboet på 494 kr. blev anvendt til nyt tarveligt indbo i det fattige hjem.

Jens "Bødker" Jacob Petersen og hans hustru Sofie Marie fortsatte kun med at bo på ejendommen endnu et års tid. De solgte da ejendommen til ølkusk Peter Hansen, hvis familie ejede og boede på ejendommen frem til 1942.

Endnu er der landbrugspligt på ejendommen, der i dag anvendes til bolig for 3 generationer og bl.a. med ponyavl.

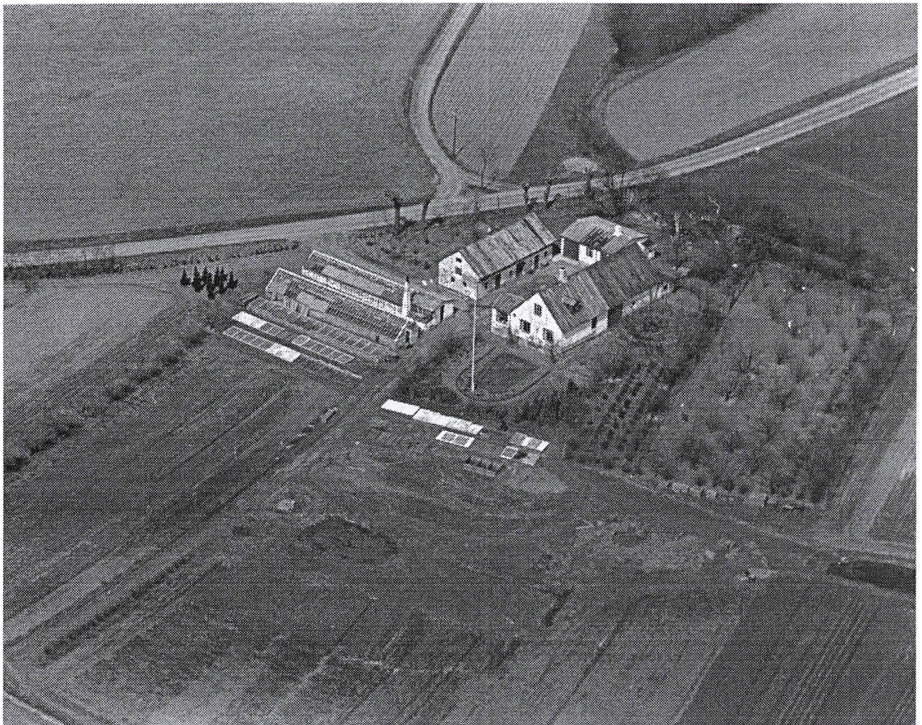
Glimt fra gårdspladsen omkring 1957. I vognen ses bagerst den nuværende ejer af Sophienborg, Niels Peter Kjærsgaard. Foran ses lillesøsteren, Merete.

Fra husmandssted til gartneri - i Reerstrup

af Kjeld Damgaard

Den lille landsby Reerstrup – beliggende sydvest for Kvistgaard – syner ikke af meget, når man sådan farer af sted på vejen mellem Kvistgaard og

Fredensborg. Her ligger nemlig kun to gårde, Kroglund og Grønnehavegaard samt et enkelt gammelt husmandssted. Imidlertid breder landsbyens jorder sig mere sydøst på og her ude på marken ligger en enkelt gård – og en lang

Gartneriet „Pilevang“ fotograferet omkring 1938 af Sylvest Jensen Luftfoto, Hillerød

Kortet viser landsbyen Reerstrup, samt ejendommen langs Reerstrupvej - herunder Pilevang.

række husmandssteder og parcellistbrug.

Et af disse små brug, er "Pilevang" på den nuværende adresse Reerstrupvej (3) – tidligere Søholmvej (3). Her boede fra 1917 til 1972 gartner Alfred Hansen og hans hustru Alba, og her drev de den lille ejendom frem til et fremragende handelsgartneri, som leverede dels til Torvet i Helsingør, dels til adskillige private i området.

Forhistorien

Imidlertid er der jo en forhistorie for sådan en lille ejendom, og i dette tilfælde starter historien i Tyskland og på den jyske hede. I 1759 indkaldtes

nemlig en række tyskere til Danmark for dels at opdyrke den jyske hede, dels at lære danskerne at dyrke kartofler. Langt hovedparten af disse tyske familier bosatte sig i Jylland, men to familier blev henvist til et uopdyrket areal syd for landsbyen Reerstrup. Denne landsby bestod oprindeligt kun af to gårde samt et par huse, og store dele af bymarken var altså ledig til dette projekt.

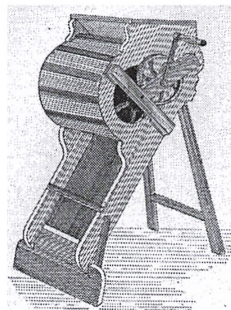
Der blev bygget to mindre gårde og de to første familier flyttede ind engang i 1760'erne. De to gårde blev oprindeligt kaldt „Kolonigaardene“, men også „Tyskegaardene“ blev hurtigt almindeligt anvendt. I tingbogen blev

Husmandsstedets maskiner m.v.

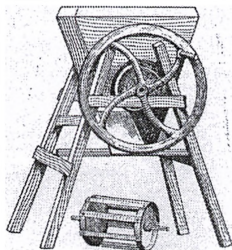
I oversigten over hvilke maskiner, der fulgte med ved salget af „Pilevang“ i 1911, er der en række benævnelser, som måske ikke er kendte i dag. På denne side er derfor forklaret udseende og anvendelse af disse ting.

En fjedervogn anvendtes - i modsætning til en stiv vogn, der anvendtes på marken - især til kørsel på fast vej og stenbro. En fjedervogn er således lettere at trække og skåner hestene ved at optage stød. Desuden kunne vognen bedre anvendes til person- og varetransport.

En blæsemaskine kunne se forskellig ud, afhængig af brugen, men i alle tilfælde skulle den anvendes til at skille avner, smuds og støv fra selve kornet eller frøet. Den består af en ret stor, hul cylinder, i hvilket blæseapparatet, som er en aksel med 4-6 trævinger, roterer. Den afbillede type, kaldes en standharpe. Den kunne ved hjælp af benene stille soldet mere eller mindre skråt og på den måde regulere soldets evne til at skille korn og avner.

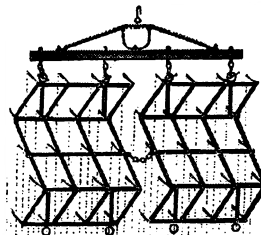

En hakkelsesmaskine anvendtes til at skære halm til hakkelse for at lette dyrene i fordøjelsen. Af og til var der også andre årsager, bl.a. hvis hesten spiste af mulepose - så var det nødvendigt at anvende hakkelsesmaskinen, der på de fleste husmandssteder var en såkaldte skivehakkelsesmaskine.

En roeskærer anvendtes også m.h.p. at sønderdele rodfrugter (især roer) til foder for husdyrene. En meget anvendt type var tromle-roeskæreren, hvis idé var, at tromlen kunne skiftes ud - alt efter hvor groft eller fint røerne skulle hakkes eller skæres.

Harverne angives ikke ved type, men en helt almindelig type var denne lette harve, kaldet siksakharven eller blot spidsharve. Den kunne med fordel anvendes til at findele jordens overflade og gøre denne bekvem til det frø, som man ønskede skulle spire i den.

den vestligste kaldt „Kartoffelgaarden“ og den østligste „Coloniegaarden“. Kartoffelgaarden har „overlevet“ til vore dage - ikke på samme sted - men i samme område - i mange år kendt som „Tyskergaarden“, nu omdøbt til „Reerstrupgaard“.

„Coloniegaarden“

Den anden lille gård, „Coloniegaarden“ blev af den sidste kartoffeltysker, Henrik Würtz, solgt i 1806 til den daværende ejer af „Quistgaard“, d.v.s. den nuværende Kvistgaard Hovedgaard. Hvornår selve de gamle bygninger er blevet nedrevet vides ikke, men på et kort fra 1864 ses ingen bygning.

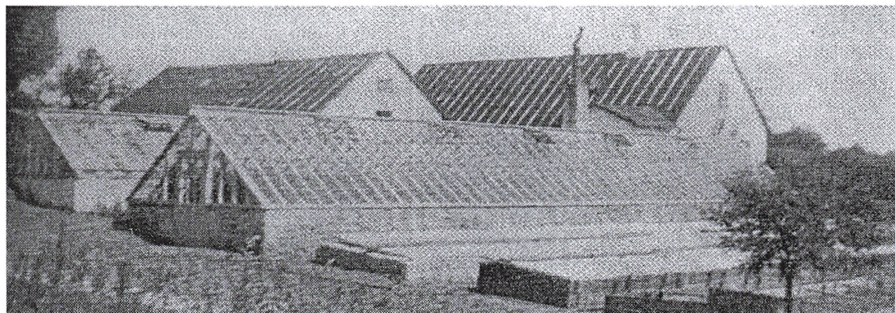
Indtil 1909 tilhørte alle jordene fra Coloniegaarden således ejeren af Kvistgaard Hovedgaard, Frederik Klenke, der havde store interesser i hele området, ikke mindst fordi det teglværk, der hørte til Hovedgaarden konstant var i bekneb for godt ler til teglfabrikationen. Men driften af teglværket blev vanskeligere og vanskeligere og det er sandsynligt at

Klenke afhændede en del af jordene til det nye lille husmandsted, „Pilevang“ fordi der ikke længere var udsigt til, at lergravning ville blive aktuel på den pågældende ejendom.

Et lille husmandsbrug

Den første ejer af „Pilevang“, Frederik Johansen, havde allerede boet på ejendommen et års tid, da han købte den for 2.300 kr. Men allerede året efter, i 1911, solgte han igen stedet, men nu for ikke mindre end 4.900 kr. Det kan jo undre, men ikke når man ser på hvad der nu fulgte med: 1 rød hoppe, 2 røde køer, 1 rød kalv, 30 høns, 1 tærskemaskine med omgang, 1 hakkelsemaskine, 1 blæsemaskine, 1 fjedervogn, 1 roeskærer, 2 harver, 1 transportspand, diverse staldrekvisitter og 2 favne skærver, samt den på ejendommen værende hø, halm, roer, kartofler og brændselsbrænde og brædder på pladsen ved huset.

Vi kan herudaf se, at husmandsstedet har været drevet som et lille landbrug – med dyrehold og avl på de tilhørende marker. Sådanne små husmandsbrug

Gartneriet Pilevang fotograferet i sin storhedstid - i første halvdel af 1930'erne.

var ganske almindelige på den tid, men var alt for små til, at der kunne leve en familie af det. Husmanden måtte derfor typisk arbejde som arbejdsmand, daglejer eller landsbrugsmedhjælper i det daglige – og så med konens hjælp passe den hjemlige bedrift i sin "fritid". De maskiner, der er nævnt i forbindelse med salget i 1911 er ganske typiske – og selvom vi ikke kender det nøjagtige mærkat eller udseende af disse, så giver vedstående illustrationer et ganske udmærket indtryk af hvorledes sådanne maskiner så ud – og hvad de brugtes til.

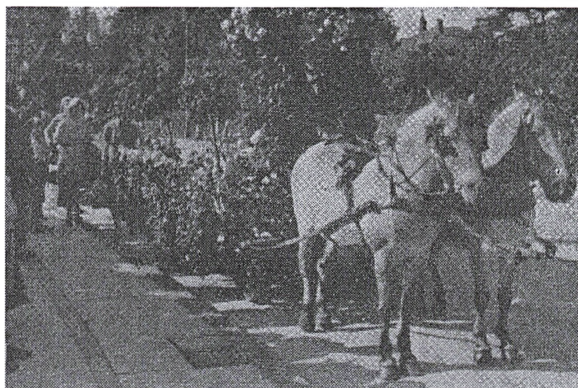
Alfred Hansen, foto ca 1930

Gartneriet etableres

Den efterfølgende ejer, Jens Christiansen, solgte den 31. oktober 1917 til gartner Alfred Jacob Hansen (1887-1972), der straks omdannede det lille landbrugs få tdr. land til et

Alfred Hansen solgte en stor del af sine varer på Helsingør Torv. Her ses han (med lys hat til højre i billedet) ved sin stand på torvet i 1932.

I forbindelse med en Børnehjælpsfest i Helsingør i 1933 havde Alfred Hansen udsmykket sin vogn og deltog i optoget på denne måde.

gartneri. Alfred Hansen var ikke ukendt med gartnerfaget – han var faktisk udlært gartner, idet han havde stået i lære hos gartner J. P. Rasmussen, "Pennehave" ved Rungsted. Siden havde han arbejdet hos forskellige gartnere i Københavns-området, inden han altså i 1917 overtog Pilevang.

Ejendommen egnede sig nemlig fortrinligt til gartnerivirksomhed, idet jordene havde stærkt fald mod syd, havde læhegn mod nord og i øvrigt bestod af ler- og sandblandede jorder. Alfred Hansen lod således opbygge to store drivhuse, han anlagde ca. 100 mistbænke og han plantede omkring 200 frugttræer. I alt var der ca. 350 kvm. under glas. Han dyrkede især sommerblomster, blomkål og rosenkål – alt sammen noget der blev solgt enten ved hjemmehandel eller på Torvet i Helsingør. Alene omsætningen i sommerblomster udgjorde i 30'erne omkring 2.000 kr. årligt. Til brug i den daglige drift havde Alfred Hansen således to heste og to torvevogne.

Alba Hansen

Alfred Hansens hustru, Alba, var kendt viden om som en slags "Klog kone". Hun huskes endnu af mange for sin hjemmelavede naturmedicin, som man – vist nok – uden myndighedernes viden og godkendelse nogle gange kunne købe hos hende. "Nogle gange" betød i praksis, at hun ikke altid havde lyst til at sælge tingene, ja, nogle gange åbnede hun slet ikke for fremmede, der bankede på hendes dør. Et af hendes præparater var et middel imod psoriasis, men også andre sygdomme havde hun midler imod. Hun huskes ikke mindst af mange for sit aparte udseende og aparte påklædning – et ydre, der kunne skræmme de fleste børn og holde dem på lang afstand af Pilevang!

Efter Alfred Hansens død i 1972 blev ejendommen solgt, men på det tidspunkt var gartneriet stort set allerede nedlagt. Siden har stedet været anvendt som privat beboelse for skiftende ejere og i dag ses ingen rester af gartneriet.

Møder og arrangementer

TIRSDAG D. 13. JANUAR 2004:

To eventyr af H.C. Andersen

- deres fortolkning og placering i hans livssituation.

H. C. Andersen har flere gange sagt om sit forfatterskab: „Alt hvad jeg har skrevet, er som en afspejling af mig selv.“ **Mag. art. Lilian Plon** har i mange år været fascineret af H.C. Andersen. Hun har studeret hans liv og hans mange forskellige kunstneriske værker. I Historisk Forening vil Lilian Plon koncentrere sig om hans eventyr. Hun vil læse to eventyr og fortælle om H.C. Andersens tilværelse i netop den periode, hvor han skrev dem.

Men hvilke to eventyr vi skal høre, det er en hemmelighed - indtil vi møder Lilian Plon i Historisk Forening.

„Hvor livligt på skibsbroen“

Efter kaffepausen vil **museumsformidler Benjamin Asmussen** fra Handels- og Søfartsmuseet fortælle om den periode i Helsingørs historie omkring 1826, hvor H.C. Andersen, første gang kom til Helsingør.

TID OG STED: Tirsdag den 13. januar, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

MANDAG D. 16. FEBRUAR 2004

Borupgaards historie

I ord og rigtig mange billeder vil **lokalhistoriker Kjeld Damgaard** fortælle om den store gård, som endnu ligger lige vest for selve Snekkersten. Gården var på mange måder en egen verden, med egne funktioner og egne familier og et landbrug, der helt frem til 1960'erne dominerede hele området. Hør også om familierne på gården, om kvægbruget og om forvandlingen til byområde. Bemærk det særlige mødested og tidspunkt... og at kaffe og kage denne aften koster kr 40,-

TID OG STED: Mandag den 16. februar, kl 19.15 på Hotel Comwell Borupgaard.

TIRSDAG DEN 16. MARTS 2004:

Hvad foregår der i Forligsinstitutionen?

Siden 1910 har vi haft den særlige danske model for en Forligsinstitution. Men hvad foregår der egentlig i dette statslige organ og hvordan løses opgaverne? Det ved **tidligere forligsmand Mette Kofoed Bjørnsen** noget om. Hun vil fortælle om baggrunden for institutio-

nen, og hun vil invitere os indenfor og fortælle om arbejdet. Mette Kofoed Bjørnsen vil gennemgå sager, der endte godt med forlig, men vi skal også høre om sager, der gik i fisk, som f.eks. sagen om vagterne ved museerne, der endte med 3 måneders konflikt.

TID OG STED: Tirsdag den 16. marts, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

TIRSDAG D. 20. APRIL 2004: Generalforsamling

Den ordinære generalforsamling afholdes som sædvanligt efter særskilt indkaldelse, der vil tilgå samtlige medlemmer.

„The Danish Solution“

Efter kaffepausen vises den amerikanske film „The Danish Solution“ også kaldet „Copenhagen1943“. Filmens tilblivelse skyldtes, at en dansk pige, Camilla Kjærulff traf en amerikansk pige, Karen Canter, og resultatet er blevet en glimrende dokumentarfilm. Den havde verdenspremiere på Helsingør Kommunes Biblioteker i forbindelse med arrangementerne i anledning af 60-året for flugten over Øresundi oktober 1943. Selvom filmen er amerikansk, er den let forståelig og modtoges ved fremkomsten med stor begejstring.

TID OG STED: Tirsdagden 20. april 2004, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek.

SØNDAG DEN 16. MAJ 2004:

Bustur rundt i den oprindelige Tikøb Kommune

For nogle år siden var foreningen på en busrundtur til forskellige dele af den gamle Tikøb Kommune. På turen så og hørte deltagerne om en lang række landsbyer, steder og personer fra gammel tid - og på denne tur, vil vi se nye steder og høre nye historier - foruden nogle opfølgende historier på den første tur. Turguide bliver **lokalhistoriker Kjeld Damgaard**. Nærmere program udsendes i forbindelse med generalforsamlingsindkaldelsen.

TID OG STED: Søndagden 16. maj kl 10.00 ved Espergærde Centret. Hjemkomst ca. kl 16.00.

SØNDAG DEN 13. JUNI 2004:

Byvandring i Snekkersten

Byvandringen i Snekkersten i foråret 2003, gentages denne søndag, med start fra Snekkersten gamle station. Turen, der ledes af **Kjeld Damgaard**, slutter også samme sted. Medlemmer kan deltage gratis, gæster skal betale 10 kr.

TID OG STED: Søndag den 13. juni 2004, kl 14.00 ved Snekkersten Stationsvej 25. Hjemkomst samme sted kl ca 16.00.

www.oresundstid.dk

Denne internetportal er netop blevet offentlig tilgængelig. Det er en undervisnings- og kulturportal, der behandler Øresundsregionens historie og udvikling.

Portalen er resultatet af et samarbejde mellem tre danske og en svensk gymnasielærere. Den er baseret på materiale og synspunkter fra begge sider af sundet, den findes på både dansk og svensk, og den henvender sig således til såvel danskere som svenskere. - Ja, her er vi nok ved kernen. Den henvender sig i høj grad til skåningene. De har direkte været ofre i såvel krige som kulturkampe, og her får de adgang til historien uden propagandistiske undertoner. Samtidig vil danskere og svenskere i almindelighed blive foreholdt den kendsgerning, at grænsen i Øresund er resultatet af kongens ambitioner og deres lejesvendes krigslykke.

Vi kan håbe, at portalen skaber debat og at den fremover kan medvirke til en forståelse af fortiden samt perspektivering af fremtiden. Alt sammen noget, der gør et samarbejde mellem befolkningerne på begge sider af Øresund selvfølgeligt.

Vi ønsker med god grund portalens fædre; Jan Petersen, Stig Püschl, Hardy Andersen og Staffan Björnberg tillykke med det vellykkede resultat.

Arbejdet med portalen er støttet af EU, Det danske Undervisningsministerium, Frederiksborg Amt, Helsingør-Helsingborg-samarbejdet samt private fonde.

Holger Dahl

HUSK, foreningens hjemmeside:

www.egebaekken.dk

Klik ind og se de nyeste opdateringer af foreningens program, henvisninger, links, adresser og meget andet.

**Web-redaktør: Mads P. Vej-Hansen,
vej-hansen@dadlnet.dk**

Historisk Forening for Espergærde og Omegn

Årligt kontingent: kr 100,-,
som indbetales på gironr.
604-3151 til kassereren.

Bestyrelse:

Formand: Holger Dahl,
Hyacintvej 19, Mørdrup, 3060
Esp., tlf 49 13 17 16.

Kasserer: Fini Pøde Peder-
sen, Lucernemarken 11,
Mørdrup, 3060 Esp.,
tlf 49 13 26 10.

Sekretær: Else Elbæk,
Gefionsbakken 5 B, 3060
Espgd., tlf 49 13 51 44.

Best.medl.: Nina Etting, Gl
Strandvej 406, Tibberup,
3060 Esp., tlf 49 13 29 00.

Best.medl.: Ruth Sølvhøj,
Mørdrupvej 77 A, Mørdrup,
3060 Espergærde
Tlf. 49 13 21 15

Suppl.: Mads P. Vej-Hansen
Bygmarken 12, Mørdrup
3060 Esp., Tlf. 49 13 24 67

Suppl.: Bjørn Andersen
Lucernemarken 10, Mørdrup
3060 Esp., Tlf. 49 13 11 25

EGBÆKKEN

Udgives to gange årligt som
medlemsblad for Historisk For-
ening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard
Helgavej 8, Mørdrup
tlf 49 13 52 97. E-post:
damgaard@tikobkommune.dk

Holger Dahl, tlf. 49 13 17 16.
E-post: holgerit@tiscali.dk